
VE RI
TAS

СРБИЯ

И

НЂНО СВЕШТЕНСТВО.

написао

КОСТА ЛАЗАРЕВИЋЪ

ђаконъ крагуевачкій.

У БЕОГРАДУ

У ДРЖАВНОЙ ШТАМПАРІИ

1863.

Правителству и народу Србскомъ.

ПРВА РЕЧЬ.

Никако мысліо нисамъ да ова разлаганя о свештеномъ станю у особеномъ виду као што самъ учиніо, публицирамъ, већъ мысліо самъ да ово преко новина на явность изнесемъ као што обично са стварима овогъ рода быва. Али почемъ самъ некако уверенъ, да млоги и то башъ одъ оны людій новине не држе коима бы требало да се са станѣмъ овымъ свештенымъ упознаду; или и ако ій држе, те да слабо на овакве предмете позоръ бацаю кое се и тыме сведочи, што е досадъ и одвише о овомъ станю преко новина говорено па слабо се е успѣло; и потоме држимъ да бы врло мала вайда за цѣль мою была кадъ бы ово у виду чланка печатао. А каква е то цѣль моя?

Цѣль е моя да свештенство што већма на живлю дѣлателность у дужности покренемъ и да морално владанѣ нѣино поправимъ и заступимъ, а осимъ тога: да

народъ нашъ ако е могуће на то побудимъ, те да онъ едномъ се самъ лати мера, да овомъ оскудномъ и плачевномъ станю наши служителя цркве край учини.

Разлогъ овай мой ніе нова и прва мысао већъ - е продуженѣ онысамо понятія — кое некій побожни родолюби до данасъ преко новина покреташе да бы се ово постигло, што я тражимъ овымъ постаћи.

Разборитости има доста у нашемъ народу за свако предузеће но само е мало вереваня у ово илъ оно пытанѣ докъ човекъ баръ найглавніе подробности не поброи, и не представи добру страну оногъ пытаня — на кое публику склоня да му поверуе.

Мое е главно да овди покажемъ тегобе свештенства — дакле оне класе людій — за кою се вели да одъ народа найвище люблѣна быва. — Великій задатакъ заиста, и зато свакогъ мудріегъ молимъ да празнине овогъ могъ састава или попуни или извини.

Коста Лазаревићъ.

I.

ОСНОВЪ.

Одъ не давногъ времена явно се примѣчава да є нека ладноћа спрамъ поболшаня свештеногъ станя одъ стране народа нашегъ наступила, и да є некакво неповеренѣ почело ослаблявати почитованѣ између едне и друге стране — кое є у пређашня времена яче было но сва остала средства — помоћу кои ій се є подпомагао државный развитакъ. Неповеренѣ є ово повукло за собомъ іошъ и оговаранѣ, и то у таквой снаги, да брига о поболшаню реченогъ станя іошъ непрестано слава, и свакій кои бы се могао покренути, тай далеко око нѣ обилази да се небы съ ньоме сукобіо.

Свакой болести треба у почетку лека тражити па наравно и овоме треба узрока тражити, еръ са овомъ небригомъ већъ є и до тога дошло, да данасъ читава половина одъ свештеника друкчіє не сматра занимание своє, него као последньій комадъ и залогай — кои се лакше него с мотикомъ зарадити може.

Мишленѣ є овакво за државу, и цркву безъ сумнѣ увредително. За државу є увредително по томе: Што држава у свештеницима по обштемъ понятію и по смислу преданія има сматрати представнике своє за найсувтилніє тайне —

кое се Божества и людій дотичу; а за религіозну пакъ важность увредително є по томе: Што „религія“ у ньима има и почитує своє носіоце и свой развійтакъ. Но како стаяло да стаяло са овомъ „истиномъ“, еле довольно є да су ме противна понятія оснажила, те да съ ово неколико речій у светъ изнђемъ, и ако є могуће, да зближимъ и онако као што є негда было сродимъ ово противно поступанѣ са повсренѣмъ; и тако да обновимъ у народу нашемъ пређашнію идею у мислыма што се наши црквени служителя тиче. Съ дальимъ пређуткиванѣмъ као што реко што се значая и станя наши свештеника тиче, очевидно испушта се изъ вида и полза она коя бы се изключително са свештенствомъ постигнути дала, и што є найглавніє: Чувство побожности страда при оваквимъ околностима коє є само онда у своіой сили и снаги када се поштує као непроменльиви законъ и правило, а изъ таквогъ станя долази слѣдство, да се свакій народъ мудро и сходно начелима свогъ верозакона покреће и срођава, пружа єданъ другомъ братску руку и стара се укупно подизати и одобравати све што є нуждно за пріятну и милу будућность свою.

Ова „истина“ дає ми не саняти но мыслити, да є текъ єдина вероисповедъ кадра сачувати нужданъ миръ, обдржавати народъ у задовольству; и мыслимъ, да се „ньоме“ найлакше съ масомъ и єдногъ великогъ а некмоли малогъ народа онакво расположенѣ чинити може — ка-

ково благостанѣ државно препоручивало и налагало буде.

По понятію овоме свакій данас суштествуюћій народъ има свое проповеднике вере и закона учителѣ коима у задатку стои чувати и утврђивати найглавныи темель — кои є за сва пытаня, и особито за народно благостанѣ као найпоузданыи признатъ, єрь ньиме се само лечи прошлость, подпомаже садашньост и уливаю се надежде за пріятну будућность.

История старога свѣта такође представлѣ намъ како су найславныи у свое време народи као: Индиянцы, Китайцы, Вавилоняни и прочи имали свое проповеднике не само за поменуте цѣли т. є. да народъ руководе у добру, послушности, любови, слоги, и да тиме обдржавају саюзъ између Бога и людій; но іошъ и за управителѣ свое. Па и кодъ нашегъ народа србскогъ шта су друго свештеницы наши но таквы борцы и проповѣдницы за найблагороднїє цѣли? Пре неколико стотина година, наши цареви и кралѣви и деспоти са войводама оставляше власть грађанску и радо пріймаше се чина свештеногъ; а данасъ кои су вође верозакона међу народомъ нашимъ? нико друго него као што реко свештеницы наши данашньи. (Међу коима истина да има и добри и рђави и примерни и свакояки, и ово вальда и отешчава судбу ньину и жалостно положенѣ). Гласъ противурѣчія овди премда онемити мора, али шта ћемо што є у исто време и чуяство побожности малаксало? и кривица, пуна неопростими погрешака, коме се има пребацити, и

ко ће моћи оправдати ону одговорность ако се по несрећи као што може да буде, судари благочестіе са неверствомъ као себи противномъ силомъ?

Народъ у овомъ пытаню и кривъ и одговоранъ быти мора што не само изъ едногъ, но и изъ премноги узрока као што ћемо на свомъ месту видити. Правда а и време захтева да се едномъ истина каже, и зато нека ради гдикои са мнѣніемъ моимъ што хоће, я ћу ипакъ пунъ утѣшеня быти што ћу баръ у пола оправдати свештенство наше предъ светомъ и скинути съ нѣга сваку одговорность. Тако:

Народъ нашъ одъ некогъ времена као годъ одъ некогъ наговоренъ, или башъ и изъ самогъ свогъ побуђенія, почео е неговати у свомъ срцу неку неправду спрамъ свештеногъ станя, и већъ е у неколико прилика до садъ одрекао свештенику сваку надежду за поболшанѣ нѣгово и назвао га агама и спахіяма, немарљивцима и непослушљивцима, а свештенство имъ се на ово непрестано извинява; и као што се е до садъ осведочило ово пребацыванѣ іошъ престало ніе него се непрестано чине нека трвеня између народа съ едне, и свештенства съ друге стране, и ни у длаку по овомъ вопросу т. е. о поболшаню непопушта се и некорача напредъ, но непрестано стои се на едномъ месту.

Многоструче необходимости државне, образовале су и особита заниманя — одъ кои неко горе а неко болѣ са станѣмъ и наградомъ по важности определеня стаяти мора, а кадъ на ово погледамо, онда морамо признати да е све-

штенство у изятію, — а на противъ при толкованю саме речи „свештеникъ", некако никако неда се ни помыслити, да свештенство буде са наградомъ у изятію одъ остали и то првый служителя државный; но о овоме ћемо на своммъ месту продужити, а за садъ да се држимо онога, што се на основъ односи. — Тако, я мыслимъ да є свештенство баръ найпосле ако не више као што самъ рекао, а оно ємачно ониолико исто кадро и снажно као и друге струке, са положаємъ своимъ обшти темель благостаня народнѣгъ подпомоћи, на коме држава наша слободніє може снагу свою и у матеріялномъ и у моралномъ значаю одпочети зидати и развіяти.

Па шта бы ко и о овомъ данашнѣмъ основу благостаня нашегъ рекао? Я мыслимъ да то ніє плодъ само просте массе и остали струка кое се данасъ спрамъ свештеногъ положая у повольномъ и згодномъ станю наоде, него є то плодъ и основъ, — кога су и сузе свештенства одъ „Косова" па до найновієгъ ослобођеня више но ичіє заливале и неговале. И заръ свештенство не брои се по положаю своmъ у ону масу и снагу, — коіомъ се стара слава и храбрость србска повторити и повратити, и понятія наши други отечество-любаца развіяти и напредовати могу.? Овако са овымъ стои а никако друкчіє о! драго и мило отечесто моє!; и далѣ, наръ народъ вашъ ніє осведоченъ да нема ни єдногъ народа кои ніє свакадъ држао да є вѣра, а съ овомъ и проповѣдницы нѣни она иста у држави потреба што су и остале добро уређене и награђене класе.?

Признателность и потреба ова и кодъ насъ є негда у особитой практики была нарочито у найгоримъ зулумима, но сада є мало ослабила ербо одъ пре неколико година непрестано се ради на поправляню и поболшаваню остали струка и врло се є знатно успѣло и све се далѣ и далѣ корача; а свештенство непрестано у занемареномъ станю и трпньи стои. Покушаваня одъ стране нѣгове чинѣна свагда су остала безуспѣшна и све што є досадъ учинѣно ето то є: да є и данъ данашньи награда и надница нѣгова у сукобу и немилости кодъ народа. Оне патріоте кои бы га могли оногъ страданя избавити, и ако су се често осврталe и бригу о положеню ньиномъ носиле, опетъ често осврталe су се и на народно мнѣніє, и тако се питанѣ ово одъ данъ на данъ протеже; а по свему види се да другогъ лека нема него опетъ да правительство са мудрымъ и разборитымъ разлозима своимъ народъ склони на желѣ свештенства, иля да и само како зна штогодъ друкчіє учини.

Изговори некихъ людій, „да є тешко овомъ станю зато са систематичкомъ платомъ у помоћъ привећи, што ово ніє никадъ постояло" и т. д. заиста єсу неуместни, особито када се у рачунъ узме да свештенство у своимъ парохіяма заслужи годишнѣ скоро онолико исто, са колико се оно задоволява, дамусе изъ државне кассе плаћа годишнѣ; то се онда безъ муке увиђа да є до данасъ и извора и средство имало од куда бы се тежньи и жельи свештенства одговорило, безъ да бы ова одсечна плата бы-

ла коме неповольна као што су се неки бояли. — Правительство дакле а нико други, при оваквомъ станю позваное да речено станѣ ма кимъ средствомъ ублажи почемъ є не само нашъ, но и свакій други народъ по самой природи навикнутъ само у ону потребу веровати кою му правительство предложи; а све остало сматра као не нуждно — кое у срцу и у самоћи за свето и нуждно почитує. Народъ нашъ има послушности а има доста и разумеваня, и зато нетреба ли му се лично посаветовати, промислити и казати му, да се у овоме не бы никада потреба указала када бы се свештенству точно и уредно плаћала заслуга ньина а осимъ свега, увѣрити народъ, да онъ ништа више неће платити но онолико и оно, што нѣговъ свештеникъ заслужи преко године.

Власть духонна до данасъ є у више прилика а особито на мало-госпоинской скупштини 1859 године саюжавала своє силе и чувствованя са молбама и уздисаима свештенства, но то за онда све бы, „гласъ зовећегъ у пустиньи“ — коме се нико не одазва почемъ предходивше неприлике одъ пре 20 година или болѣ рећи одъ 1842 године іошъ су држале на свештенству неку зазорность.

Особито за проектъ данашнѣгъ г. Митрополита кога є самъ са осталимъ гг. Епископима правіо и покойномъ блаженопочившимъ господару у виду молбе предао, а господаръ скупштини; іошъ онда одъ неки скупштинара слушао самъ да є речени проектъ такав, — како се само помыслити може да є добаръ и на добру основанъ,

и како намъ є ова молба до руку дошла, то непропуштамо є овди ставити, а найвише тога ради нека види народъ нашъ, како свештенство непрестано и владѣтелю землѣ и своимъ Архипастирима досађує са молбама, и кадъ ово угледа, онда некъ се и самъ више неузтеже противанъ быти ономе шта дужность грађанска налаже. Молба дакле речена одъ слова до слова овако гласи:

Ваша Свѣтлость.

Дугогодишньимъ искуствомъ довольно є засведочено, да є доякошньимъ расправа и несогласіяма постоявшимъ међу отечественимъ свештенсквомъ и народомъ, узрокъ нарочито у томе положенъ, што свештеницы наши неимаюћи стално одређене плате, кею бы у извѣстно време уредно добивали, принуђени су ограничити се прописаномъ у тарифе за свршена свештенодѣйства наградомъ, коя при свемъ томъ, што є незнатна и за пристойно обдржаванѣ ньіово недовольна опетъ се ретко гди, сва прикупити дає, но по већой части вересіє има, и што народъ кадъ свештеникъ нуждомъ нагонѣнъ, такову одъ нѣга потражи, сматра то, ако не као глобу, а оно за цело као просяченѣ, и збогъ тога се на своігъ духовногъ пастира гнѣви и огорчава. Оваквымъ често догађаюћимъ се незгодама између свештеника и народа желећи єднομъ за свагда край учинити, св. Андреской скупштини неки су народни представници гласъ одъ себе чути дали, да се у будуће цело оте-

чествено свештенство определеномъ годишньомъ платомъ снабдѣ.

Мы съ наше стране у свему усвоявамо ово мнѣніє оны народны заступника, држеħи се тврдо основа, да докле се съ пута неуклони узрокъ, све дотле непрестаю на слѣдства истога. Да свештеницы наши за вршенѣ своє дужности и одъ сада при доякошньой своіой наплати остану то нити є по себи право, нити према непрестано-развіяюħемъ се и знатно напредуюħемъ станю свію осталы жителя отечества нашегъ сходно. А све кадъ бы се досадашня тарифа за сва свештеничка чинодѣйства удвоила ипакъ не бы ништа помогло самой ствари, коіой се помоħи жели съ тога, што бы народъ тада своє свештенике као праве глобаре сматрао; што бы се досадашнѣ распре око бира и наплате за вршеня свештенодѣйства знатно умножиле, па бы найпосле свештеникъ опетъ вересіомъ плаħенъ быо, коя бы наравно, морала много веħа быти одъ садашнѣ. Па кадъ се доякошня вересія ніє могла покупети, него има дужника одъ петъ и више година збогъ неизданогъ бира, да шта бы онда было, кадъ бы се увеħала тарифа съ быромъ.

Єдиный дакле и исключивый начинъ за пристойно и цѣли сходно издржаванѣ свештенства есте тай, да се одреди свештенству годишня пристойна награда одсекомъ, а оно да буде обвезано, свршавати своіой пастви сва обична, православномъ Христіянину нуждна свештенодѣйства безплатно, као: 1., знаменѣ, 2., крштенѣ, 3., молитву по родильи у 40 данъ, 4., испытъ,

5., печатъ, 6., венчанѣ, 7., опело и пратню преко парохіялногъ свештеника, 8., споменъ задушницама, 9., четиръ водице у годишнѣ постове, водицу о крстномъ имену съ резанѣмъ колача и богоявленску, 10., молебствія о заветинама. Само бы се плаћало за масла, молитве надъ болнима, нарочите месечне водице, читаня надъ мртвацемъ и за спроводъ осталомъ свештенству осимъ парохіялногъ Іерея, съ уведенѣмъ ове сталне наплате свештенство бы было успокоено и у ужитку свомъ обезбеђено, съ уведенѣмъ тогъ начина престале бы распре и ценькаия помеђу свештенствомъ и народомъ, престале бы такође и вересіе. Съ уведенѣмъ тога рачуна порастло бы уваженѣ свештенства кодъ народа. Люди больи дарованія ступили бы у свештеничкій чинъ. Црква Божія стекла бы прилѣжне, способне и одличне служителѣ. Све бы се то постигло уведенѣмъ опредѣлене плате, и то безъ примѣтногъ терета одъ стране народа. А да се за то заиста неизискуе велика жертва одъ народа, ясно ће показати слѣдуюћій рачунъ о награди, коюсада дае народъ свештенику, и коя се одъ нѣга за унапредакъ тражи ради сталне плате свештеничке.

Сада издае свака надлежна глава своме свештенику преко године.

За биръ	5. гр.	пар.
За свечарско	2. „	—
О заветини обштинской		20.
О задушницама		20.
	то е 8 гр.	—

Далѣ долази на сваку речену главу, ако она то свагда уредно и не издае, іоштъ плате свештенику, еръ по дотичнымъ протоколима има на 100 домова преко године найманѣ:

20. Крштеня по 4 гроша	80. гр.
За толико знаменя по 20 пара . .	10. „
10. Венчаня са испытомъ и печатомъ протоерейскимъ по 26 гроша	260. „
15. Опела по 18 гроша	270. „
45. Парастоса по 4 гроша	180. „
свега	800. гр.

Дакле долази опетъ на єдну главу 8. гр, и горньи . . . . 8. „

Но кадъ се узме да многи крстно име прославляю и да више задушница има, о коима многи споминю свое мртве.

За прво	2. гр.
За друго	1. „.
и тако бы было свега	19. гр.

Дакле долази готово 5. цванцика, кое сада дае Србинъ с[illegible] свештенику преко године.

А за издаванѣ уредне годишнѣ плате свештенику потребно бы было да свака глава надлежна даде по 6 цванцика на годину. То ће се изъ слѣдуюћегъ назначеня видити.

1. За 17 окружни протоерея по 200 талира 3.400 талира.

2. За 700 свештеника єдно на друго узимаюћи 210.000 талира. Тако дакле за одржаванѣ целогъ отечественогъ свештенства, гди долазе и манастиры за св е парохіе, потребно бы было

по овомъ рачуну. 213.400 талира. Ову сумму, съ главе на главу по 6 цванцика као што є речено плаћаюћи, имали бы измирити сви они, кои школскомъ фонду прилажу прирезъ, осымъ свештеника, а имено: 1., пореске главе, числомъ 191.928, 2., чиновницы, на брою 985, 3., учительи, на брою 336, 4., иметови, на брою 1679, 5., одъ данка ослобоћени броемъ 13.436, 6., страни поданицы, числомъ 13, 7., беђари на брою 6.244 и 8., цигани броемъ 1376.

Свега дакле има овай приходъ плаћаюћи глава 215.997. И по томе, кадъ бы по казаноме свака пореска глава по 1, талиръ годишнѣ свомъ свештенику плаћала, преостало бы одъ горе означене потребне суме за годишнѣ снабдѣніє свештенства іошъ 297 талира, кои бы се у резервной касси држали, за случай умноженя парохія у отечеству.

Кадъ се узме у призренѣ, да бы уведенѣмъ овогъ новогъ начина о издржаваню свештенства нестало просяченя и досаде исканѣмъ бира и наплате за свршена свештенодѣйстія, и да бы само тако уклонѣнъ бы могао поводъ досадашньвмъ распрама између народа и свештенства; кадъ се помисли, да свештенство, имаюћи обезбеђенъ свой ужитакъ не ће имати нужде онолико занимати се са тежачкимъ радомъ, као што є то до садъ чинило збогъ оскудногъ и неизвѣстногъ свогъ снабдѣнія те тако да ће се моћи съ већомъ охотомъ занимати са дѣлима свое дужности; кадъ се помысли да ће у чинъ по себи тако важанъ, а одъ народа доданымъ сталнымъ уживленѣмъ тако одликованъ

ступати лица больи дарованія, и да ће све то и за цркву и за правительство и за народъ одъ неизказане користи быти; кадъ се, велимо, све ово у призренѣ узме, онда за цело ніе велика она новчана жертва, коя само са 5 гроша на главу годишнѣ досадашньи издатакъ превазилази, и коя се садъ одъ народа на речену цѣлъ потражуе.

Ніе се никако боятн тога, да ће свештеницы, кадъ узимаю одређену плату, дужности своє немарльиво одправляти, еръ ће такови по закону строго суђени быти, и духовна ће власть настоявати о томъ, да се свакій, кои бы се у испуняваню свои свещеничкій дужностій леньивъ показао, према величини кривице своє достойно казни, као што то быва и са чиновницыма, у званичнымъ делима небрежльивимъ. Но мы шта выше праведно предпоставлямо, да ће свештенство наше, при больой награди, ревностніє чинити свою дужность, и одъ изображенія и воспитанія будући Богословаца можемо оче[illegible]ати [illegible]редне цркви и дужностима своима о[illegible]св[illegible]енике.

Къ до[illegible]ненію овогъ нашегъ представленія додаємо и ово незнатно примѣчаніє: кадъ у отечеству нашемъ осимъ землѣделаца ніе никаквы други чинова было, постояо є свештеничкій чинъ. Оновремени србскій свештеницы, ако и прости али одушевлѣни крепкомъ веромъ, оживотворавали су ньомъ паству свою, а тымъ су не мало принели къ одржаню праотеческе вере и србске народности. Данасъ, благодареніє Богу, има у отечеству нашемъ разны чинова, и

сви су према земальскимъ приходима пристойно снабдѣвени. Греота бы было одъ Бога, а срамота одъ света, да при очигледномъ многоручномъ напредку отечества нашегъ и тако добромъ снабдѣнію свію чиновника, само еданъ за отечество заслужанъ свештеничкій чинъ безъ призреня остане. И мы оснивајући мисли наше на општемъ мнѣнію жительства србскогъ, кое признае и явно исповеда, да е чинъ свештеничкій заслужанъ и достоянъ уживаня, а у исто време тврдо уверени будући, да ни еданъ членъ правительства нашегъ не мысли другчіе, обраћамо се съ пуномъ надеждомъ къ вашой свѣтлости покорно молећи, да бы важанъ предметъ у предложеню нашемъ изложеный, на подпуно задовольство оскудногъ отечественогъ свештеника решити благоволило. И као што е ваша свѣтлость была до садъ свагда и непремѣнно крепкій заступникъ православне вере, свете цркве и нѣзини служителя; да ће и сада ваша свѣштлость народно свештенство своіомъ височайшомъ княжескомъ милоштћу обасути, и према потреби и заслугама чина овогъ сталногъ, годишнѣ одређеномъ наградомъ обрадовати и тиме на свагда удалити поводъ распре међу свештенствомъ и народомъ догађаюће се, често на ослабленѣ саме вере, подкрепити очаяваюће свештенство, кое преко насъ општимъ гласомъ принада вашой свѣтлости.

Ово смирено и неодступно просећи одъ ваше свѣтлости, молимо преблагогъ Бога да васъ дуго поживи у народу нашемъ здрава, како бы при пређашньимъ славнымъ дѣлима своимъ има-

ли украшавати много заслужено свое име іошъ и другимъ дѣлима полезнымъ народу и вѣри нѣговой, као што е и ово важно дѣло — помиренѣ свештенства и народа определенѣмъ гогишнѣ сталне награде свештенству за тешке трудове, кое му свештеный позивъ нѣговъ налаже.

И надаюћи се да ће наша ова молба услышана быти, съ преданостію есмо.

Ваше свѣтлости

Е № 712.

У Крагуевцу Септемвра 1859.

смирени Богомольци:
Архіепископъ беог. и митрополитъ србскій
Михаилъ с. р.
Епископъ ужичкій
Іоаникіе с. р.
Епископъ неготинскій
Герасимъ с. р.

У овомѣ разлогу као што видимо тежило се е не само осведочити патріотизамъ спрамъ цркве, вере и народа нашегъ, но іошъ у нѣму се огледа и благородство и врлине наши Архипастыра, еръ се ясно види да е систематично прорачунатъ савъ приходъ едногъ свештеника кои толико износи, да се е желило само іошъ по 5 гроша на главу па да са ово станѣ свештено сталномъ и извѣстномъ платомъ поболша. Предлогъ овай быо е подкреплѣнъ и ватреномъ жельомъ Нѣгове Свѣтлости покойногъ господара за поболшанѣ, и доста скупштинара быше мышленя да

се овай предлогъ сходно времену усвои, но доста се и противны гласова одазва са побуђеніяма, да е свештенство и иначе немарљиво спрамъ задатка своге, а шта ли ће быти кадъ му се плата определи! И тако и сада ништа не бы, но само се заключи, да се парохіе тако уреде да буду равнообразне и сваномъ свештенику по 200 домова. Са овымъ заключенѣмъ велика е без сумнѣ погрешка и неправда учинѣна еръ гди се може избарабарити 200 домова изъ пограничии места са 200 домова н. п. изъ смедеревскогъ окружія?

Далѣ, колики ће н. п. у окр. ужичкомъ то просторъ быти на коме лежи 200 разштркани кућа; готово толики, да бы 3 свештеника едва свуда на време стигнути могли. (Болѣ бы было да е наређено да при таквомъ положеню места остану парохіе манѣ на што свештенству плата да се определи; а у внутрености међу богатимъ людима да се свештенство іошъ мало притрпи). Осимъ прочегъ, заключи се на реченой скупштини и то: да се умоле земальске власти найревностніе настоявати да се свака заслуга свештена точно, уредно и одма плаћа; и у смислу тогъ заключеня послѣдовала е наредба на полицайне власти слѣдующегъ садржая:

Началничеству Н. Н.

Уважавајући са свимъ уместно предложенѣ мало госпоинске народне скупштине, и саглашавајући се са заключенѣмъ савета одъ 11. Новембра пр. г. № 2071. Нѣгова княжеска свѣтлость благоволила е одъ 8. ов. м. В. № 5121

Почетак 1/32 страна

одъ прошле године превисоко препоручити попечительству внутрены дѣла да оно озбильно наложи окружнымъ, срезскимъ и општинскимъ властима како ће оне у свое време неизоставно дѣйствовати да се свештеницима како биръ тако и за друга свештенодѣйства припадаюће нимъ заслуге на време и уредно наплаћую и предаю сходно указомъ одъ 21. Юлія 1859 год. В. № 516. (Зборникъ 1. страна 243). Саобштаваюћи ово началничеству попечительство внутреньи дѣла налаже му да превисоку препоруку ову достави подвѣдомственымъ срескимъ старешинама и преко ови општинскимъ кметовима и озбильно заповеди да се одъ яко безъ оклеваня стараю како ће свештенство заслугу свою точно и на време добити па и само началничество то, да се овога строго придржава, ерь ће свака полицайна власть строгомъ одговору быти подвргнута за немарность съ ове стране.

П. № 231.
16. Януара 1860 год.

Попечитель внутр. дѣла и т. д.

Документъ овай ніе текъ прва него є само найновія опомена, и у државнымъ архивама наћи ће ій се више оваквогъ садржая, алъ на жалость са сви страна опетъ подизале су се и подижу се жалбе да се наплата свештена и садъ не другчіе, но као и пре практицира т. е. свуда и на вересію и опева и венчава а о биру и

да не спомииѣмъ, и све наредбе а особито за време прошли неколико година о овоме есу узалудне бывале почемъ су се власти изговарале да су и другимъ пречимъ пословима обтерећене.

Но нека бы и небыле пословима обтерећене, и башъ да представимо да власти точно свештену заслугу наплаћую, то ипакъ заръ ніе горка и чемерна она, а нарочито свештена заслуга до кое путемъ власти долазити мора... Заниманія по природи нису сва єдногъ определеня, тако што єдномъ станю прилчити и поднети може, то напротивъ друго у срамоту и безчестіе међе — као н. пр. што єдномъ трговцу подноси кадъ свогъ муштерію и дужника тужи, то е за свештеника кадъ бы и онъ са своимъ парохіяниномъ чиніо, велика неприлика и поруга еръ се онъ сећа задатка и определеня свога.

Па нека бы и противно было, то опетъ питамъ, да ли ће онай човекъ кога свештеникъ тужи, други путъ потребовати реченогъ свештеника да му у нужди молитву или што друго сврши? Неће заиста, и онда сирома свештеникъ матеріялно пропада. Па ово можда ће неко рећи „онъ те мора потребовати“, но то е зло где се на моранѣ ради а особито при оваквымъ сувтилностима, — у коима люди, само са єдномъ надеждомъ на срдачность свогъ свештеника спасавани бываю.

Очевидну неприлику ову дужно є правительство са народомъ баръ данасъ одклонити, но оно є некадъ одъ пре неколико година само ову потребу оставляло народу на волю да ю подмири, и само за свештенике никако ніє имало начина да и они єдномъ у новъ животъ ступе, а за све друго налазило се є и средства и начина безъ да се є какво препятство на путу показивало, почему се є и учинило; да є народъ нашъ одъ некогъ времена заборавіо, да є и свештенство она иста потреба у државн коя су и остале струке, или болѣ реѣи, народъ заборавля да и свештенство спада у онай бройваляни дѣлателя, кои точкове народнѣгъ благостаня подпомоѣи су кадри, нитъ му є ко хтео растолковати значай ньиногъ положеня кога заузимаю, а требало є ово баръ политике ради учинити.

Примера о важности свештенства имамо много. Па и сама исторія сведочи намъ каквы су страшны и крвавы они н. п. ратови као крстоносна война, Лутерова реформація и други покрети были, кои су найвише свештенствомъ подпальивани за светинню и божество. Изъ погледа на државу Руску добивамо такоѣе новъ поводъ пытати; да ли бы она кадра была заповедати и управляти сама собомъ кадъ седму часть землѣ заузима, да само вера и любовь спрамъ цркве, ніє основъ овой управи осигурала. И да бы могуѣность свою у многимъ реформама што пре достигла, то ова „религіозна“ начела пре

свега за средство узима до своя намереня оствари. По овоме:

Духъ времена захтева да се едномъ и правителство наше са народомъ, баръ садъ за ову класу свештену заузме и да ю награди и уреди, ако у ньой оно почитую што самъ едномъ казао т. е. представнике за найсувтилніе ствари кои обдржавају савезъ између Бога и людій.“ Народъ е србскій и добаръ и послушанъ, и никада се ніе противіо свему ономъ што е добро и паметно, а ако се е чему што е добро и противіо, то е или зато чиніо што му добре стране ове илъ оне потребне нису явно растолковане, или што е и само правителство ладно бывало спрамъ свештенства, па како е нашъ народъ свагда само усвоявао што е предходно знао да и правителство оће, то се за ово пытанѣ како ніе ни бринуо и оно е не само последня брига была, него се е іошъ свакояко гледало да се свака мысао коя бы се на ово односила іошъ у корену убіе као што ћемо мало далѣ показати.

Одрећи истина немогу да има и такови дата коя показую, да међу свештеницама по разлозима некихъ людій има доста изопачены кои су постали предметомъ явногъ саветованя, но сумнямъ да ће се каква поправка у овоме премоћи учинити, докъ се не поправе они извори изъ кои ове неприлике проистичу, и кое даю повода свештенству да непази на свой карак-

теръ и на свое определенѣ, него се исключиво о свомъ станю стара и гледа да га осигураю, па ма то и найлукави имъ начиномъ было.

Я ћу се потрудити да овде све узроке положимъ кои моралъ нашегъ свештенства кваре, при чему морамъ са свимъ заборавити на свою личность ако се коме не допаднемъ, а ово безъ сумнѣ мораће ми се при свомъ разсматраню погодити. Предметъ могъ далѣгъ разсматраня садржаваюће у себи.

Station нашегъ свештенства; узроцы кои га обезуважаваю и како бы се ово поправило? Ко кодъ насъ може быти свештеникъ? Найвиша духовна управа и како бы се станѣ свештено поправило?

Програму овоме гледаћу да ако не више а оно баръ у пола да одговоримъ, а читателю оставлямъ на волю да ми поклони поверенѣ есамъ ли у разсмотреню истинитъ, но пре него подпуно неиспита станѣ ово, моліо бы да са пресудомъ неита.

II.

Станѣ нашегъ свештенства, узроцы коя су га обезуважили и како бы се ово поправило.

Свуда и на све стране као што смо чули и видили, свештенство распростире гласъ незадовольства противу данашнѣгъ станя свогъ, тражи непрестано а особито одъ єдно скоро двавстину година да му се данащня система у награди за свештенодѣйства замени систематичномъ платомъ као и другимъ чиновницима и непрестано досађує и владѣтелю землѣ и власти духовной.

Желѣ свакомъ приликомъ проглашаваше се као неуместне, и одъ тогъ доба па до данасъ као што самъ и у основу рекао, све се на єдной точки стои. Овди є садъ пре свега важно знати шта свештенство оће и зашто тражи да се и нѣгово станѣ државномъ касомъ осигура почемъ ово никада постояло ніє, и почемъ є то оной пословици „попово свагда готово" и сувише, „што ко да" ясно определѣно да є нъима добро.

Пытаня су ова одъ велике важности за споръ овай єръ безъ нъи ніє могуће сазнати у основу тежнѣ свештенства. Но на єдно одъ овы пытаня опетъ неможе да се одговори безъ предходногъ другогъ и то овогъ пытаня: да ли є и

свештенство као годъ и осталы чиновницы една потреба у држави коима е — чиновницыма — станѣ осыимъ државне кассе, и аванзованѣмъ, и фондомъ и пензіомъ осигурано? Ако е дакле и оно потреба, и ако се рачунаю у редъ државны служителя, то слѣдуе да ніе ништа неприродно и неосновано што и оно оће, да се еднимъ и нѣгова служба готовиномъ и извѣстномъ платомъ осигура будући да оно схвата свое положенѣ у држави, сећа се найнесрећніи времена кадъ е оно народъ србскій утѣшавало, и памти како су свештеницы найвише за данашню слободу заузети были, па потому неће да у истой држави буде презрено и пренебрегнуто.

Съ друге стране свештенство оће да се опрости ове досадашнѣ прошнѣ, и с тимъ жели показати да они нису спахіе и глобаціе као што се обично о нъима говори и „да Богъ зна какве приходе имаю." Свештенство се за ово найсвечаніе оправдало на мало-госпоинской скупштини и то съ тымъ: што е на 390 талира годишнѣ плате пристало само да се опрости омразе и сукоба са своимъ парохіянима. По свему дакле а особито по овоме, види се да е свештенство у найтежемъ и найскученіемъ станю, и по томе да оно пуно право има што зактева, да се данашня награда и неизвѣстность систематичномъ платомъ замени.

Желѣ и жалбе ове свештене незнамъ да ли су се одъ пре двавстину година чути могле, но

на свакій начинъ држати морамо да су незнатне быле, кое є ясанъ знакъ да су дотле како тако са станѣмъ задовольни были, а ово є и по томе найвише вероватніє што су се и све остале струке до прве владе княза Михаилове у скоро оваквой истой неизвѣстности са наградомъ излазиле; а онда кадъ се є станѣ остали грађанскій чиновника регулиранѣмъ уређивати и осигуравати почело, то є и станѣ свештенства поправлѣно съ тарифомъ правителства ондашнѣгъ; но на жалость „превратъ" мира и поредка не даде іой ни у животъ ступити, и у згодно време, ништа друго но башъ ова „тарифа" са порезомъ узе се за основъ, и преврнувшій наличія овымъ установима, обрлати нєку часть народа за собомъ и унишити сваку надежду за поболшанѣ свештенства, а све друго мало по мало остаде као што є и было.

Свештенство одъ овогъ доба па за єдно 6 година нерадо изъ потае гледаше, како се са судбиномъ станя ньиногъ неприлике съ дана на данъ чине. Народъ збогъ ондашньи ови неприлика и дагађая презираше не само остале чиновнике грађанскогъ реда но и свештенике као душмане свое, и слабо му награду за чинодѣйства плаћаше.

Тужба и уздисай свештенства летиле су као облацы власти духовной за помоћъ, но и одтуда имъ се „Миръ вамъ одзиваше" и тако ово непрестано траяше до 1848 год. У овой години

едва се дочека Петровска скупштина, и свештенство сложно обисну и о народъ и о правиталство, но и сада ништа не бы почемъ се скупштина заниманше нешто сваћомъ међу великашима а нешто револуціомъ.

Мало доцніе или болѣ рећи одма на концу те 1848 год. свештенство се по свима окружіяма поче явно саветовати како да у едно и исто време, сви, молбе правителству за своє станѣ предаду и у Крагуевцу збра се свештенство истогъ окружія ради помenуте цѣли, услѣдъ чега штафете у Београдъ полетеше, и неки се одъ ньи назваше бунтовницима, но оны ипакъ уитрише и зараніе одоустише жалбу куда е требало. Жалбу ову врло бы интересантно быбо овди изложити но за сада оргинала при руци немамъ. Но и одъ овога ништа не бы и никакве по оћи.

После овогъ текъ што се е хтело и могло штогодъ на овоме задатку радити, а оно се некако пореметише Европске ствари као кримскій ратъ и т. д спрамъ чега и правителство наше немогаше равнодушно быти, већъ и само є, меке припреме као рану и проча прибавляло и тако и тада се ништа неиспослова; и да се е хтело и желило одъ стране власти штогодъ радити као што рекосмо, то изъ слѣдуюћегъ акта заключити можемо:

Пречестнѣйшой архидіецезалной консисторіи.

Консисторія е желила знати мнѣніе свештенства о томъ, како бы се могло помоћи оскудномъ стању свештеничкомъ, и на тай конацъ опредѣлила е насъ подписане, да се о начину и средствама за поменуту цѣль промыслимо. У слѣдъ тога мы смо пре свега узели на прегмедъ садашнѣ приходе парохіялне, како бы оскудость на кое се свештенство тужи, виђенія была. Па како су парохіе едне варошке а друге сеоске, и како су едне веће а друге манѣ, то смо приходъ сваке поособъ изслѣдили. И тако, една сеоска парохія одъ 150—170 домова дае свега прихода 1790 гроша. Сеоска парохія одъ 200—220 домова дае прихода 2334. гр. варошка парохія одъ 150—170 домова доноси преко године 2090 гр. варошка парохія одъ 200—220 домова доноси свега 2652. гр.

Мы смо ове приходе оценили по тарифи, правителствомъ прописаной далѣ, представили смо, да народъ издае подпуно своимъ свештеницима, што имъ по закону издати имаю. Но кадъ се узме, како е у ствари, т. е кадъ се приходъ парохіялный оцени по ономъ, колико свештеникъ изъ парохіе свое преко године дѣйствително добіе, а оне по ономъ, колико му по правди и заслуги припада, то ће онда гореозначено число прихода знаменито сманѣно

быти. И онда се може безъ зазора реħи, да сеоска и варошка парохія одъ 150—170 домова недае више одъ 1500 гроша; можно да ни толико; а сеоска и варошка парохія одъ 200—220 домова едва дотера до 2000 гроша.

Дакле оволикій е годишный редовный приходъ свештеничкій у отечеству нашемъ. Са овымъ треба свештеникъ да издржава себе и породицу свою, да се пристойно одева, да децу свою воспита; да по кою кньигу купи, да по некога дочека; да приложи штогодъ на фондъ школскій или на друго кое богоугодно заведеніе, и да се о ужитку и крову свое породице, у случаю смрти свое, побрине. Но ели у станю свештеникъ свима овымъ потребама и очекиваньима за доста учинити кодъ тако незнатногъ годишнѣгъ прихода свогъ? Ніе ли веħъ тимъ самымъ приморанъ землю обдѣлавати, као и свакій тежакъ, само ако е іошъ има!

Правителство е на молбу духовне власти, одъ времена последнѣ тарифе веħъ трипутъ пооштравало заповесть на ниже надлежне власти, да настое, да се свештенству ньіова заслуга издае. Оно е свое учинило. И власти су свое учиниле, па се опетъ свештенству за свештенодѣйства по веħой части вересіомъ плаħало. Дакле съ те стране неħе се никаква помоħъ учинити свештенству и текъ ħе се веħе огорченіе породити измеħу свештенства и народа, као што бы се іошъ веħма расплатило, ако

бы правителство досадашню тарифу повисило; ерь кадъ є по досадашньой тарифи бывало свађе и препираня при наплати за свештенодѣйства, да шта бы было, кадъ бы се тарифа повисила? И, кадъ є свештенство узъ оборену тарифу толико вересіє имало; да шта бы было съ повишеномъ тарифомъ.

И тако мы незнамо другогъ пута ни средства осимъ опредѣлене плате изъ народне кассе. Кадъ бы се правителство смиловало одредити парохіялномъ свештенству сталну годишню плату, соразмерну чину и позыву нѣговомъ у содружеству грађанскомъ, онда бы свештенство са свимъ успокоено было.

Кадъ бы правителство доиста као што велимо одредило плату свештенству, онда бы се народу олакшанѣ учинило тимъ, 1. небы као досадъ за печате плаћао, 2. небы ништа давао ни за знаменѣ, ни за крштенѣ. Исто тако 3. ни на испите, ни за венчанѣ 4. Равнымъ начиномъ небы плаћао за опело ни велико ни мало, ни за споменъ о задушницама, ни за парастоса три преко године 5. небы плаћао за обштествену литію, ни за свечарске водице, ни за сеченѣ колача. нити бы давао за четири годишня кроплѣня вуну, груду, куделю, пасуль, пилиће, ни яйца и овымъ подобна. Найпосле не ће ни бира давати.

А плаћао бы само за масла; за молитве велике и мале; за читанѣ Еванђелія и псалтира

надъ болестникомъ и мртвацемъ; за спроводъ мртваца свештенику, кога узъ свогъ пароха позива. За ова свештенодѣйства зато иштемо наплату, што бы народъ лако могао злоупотребленіе чинити, захтевајући изъ реда и свештанѣ масла и месечне водице и читанѣ Евангелія.

У Београду 8. Марта.
1850 године.

Архимандритъ враћевачкій
Гаврилъ Поповићъ.

Протопрезвитери:
Іованъ Димитріевићъ јагодин.
Іованъ Симеоновићъ крагуев.

Пароси:

Панта Михайловићъ београд. и
Иванъ Недельковићъ миріев.

Извѣстіе дае намъ мыслити, да е влада са духовномъ власћу почела мало озбильніе о свештеномъ станю промишлявати кое е и по томе судити: Што су и сви протоереи званично позвати были да свакій свое мнѣніе о овомъ предмету поднесе своіой власти, и они су ово учинили, па ипакъ ништа не бы.

Године пакъ 1855. скупоћа у свему беше ма преотела, и сви разреди чиновничства предадоше правителству молбе за поболшанѣ станя кое имъ се одма и уважи, и по 50 талира као додатакъ узъ плату докъ скупоћа не попусти одобри; но додатакъ овай оста и далѣ, а сада е и у плату систематичну прешао. На овомъ

основу вальда е и свештено станѢ текъ доцніе у 1857 години съ данасъ постоећомъ тарифомъ поболшано, кое е поболшанѢ само празна речь на артіи остало.

Народъ нашъ, истина да ни едномъ ни другомъ поболшаню противъ быо ніе, али каква е вайда съ овомъ свештеномъ тарифомъ кадъ се свештенству награда и заслуга скоро никако на гдикои места неплаћа, али и ако се плаћа, то съ великомъ мукомъ и натезанѢмъ. ВенчанѢ, опело, свечарско и т. д. текъ се є по истеченію године плаћало и плаћа; и тако іошъ свештенство на вересію ради кое му половина свагда на пропасти стои, а половину съ найвећомъ мукомъ покупи, — по чему и велимъ да е свако поболшанѢ са тарифомъ само празанъ гласъ и омраза.

Ни у каквой државидана съ нема службе безъ права, па ни кодъ насъ небы требало да изгледа да е ова служба као безъ права. Та и пандурима нашимъ зна се извѢстна награда а свештенству се незна.! Доста и одвише не само прости людій но и чиновника има, кои полажући на побожность нашегъ народа уверени су: да народъ и садъ као што є негда, негледаюћи на таксу и заслужену награду и писаніомъ и прилаганѢмъ и другимъ кое чимъ подпомаже наше свештенство. Но са овымъ са свымъ другчіе стои, и да ли е побожность слѢдство да свештенству овако люди пишу и прилажу и ако е слѢдство, то заиста се данасъ ово неупражнява кадъ е народъ нашъ и побожанъ и благочестивъ.?! Писаніе, па ни други прихода некъ

свакъ зна да више слабо има и свака помоћь съ ове стране, празно е умствованѣ. Ово е у практики было само кодъ наши старинаца и кодъ наши стари свештеника, но данашнѣ доба са свимъ е ову практику изменило ербо коекакве реформе и обичаи са модама, и по сели и по варошима давно су погазили примеръ старинскомъ подпомаганю и прилаганю. Неко време и волови су и краве баръ манастирима за споменъ прилагания а садъ нема ни ягнѣта и т. д. А да е ово истина, то млоги знаду, па зато свештенство и тражи да се изъ државне кассе плаћа као што ћемо осимъ многи, и изъ овогъ документа видити, на коме е 25 свештеника подписано:

Высокославному Совѣту Княжества Србіе.

Одъ некогъ времена осећа свештенство окружія крагуевачкогъ неко поговаранѣ у народу као, да е тарифа наплате за свештенодѣйства велика и као да ће се она на поговараюћой се скупштини смањити, а тако се осећа и неко говоренѣ противу свештенства, нарочито противу оны свештеника кои су богословію учили, и да е се чути у народу као да су стари научивши богословію свештеницы больи одъ млађи богослова.

Ово е поговаранѣ свештенству врло неновольно, и збогъ тога више, што и чиновницы неки са овымъ се саглашавают и т. д. — — — Што се ова класа оговара то е одтуда, што

се свештеницы слабо изображавају за ньіово высоко достоинство, што се оны кои су побоҕѣ изображени неће да рукополажу за србскога свештеника, а зато неће да га рукополажу, што су слабо за отлично и свето званіе ньиво награђени, и оно награде што получавају, морају у име вере, честнога крста и имена Исуса Христа, одъ народа као вуну, груду, яйца, пасуль, кучине, месо и пилиће као и осталы просяцы просити, а зато опетъ служити, и тога е ради несрећніи него и просякъ, ербо просякъ проси, а службе никакве неподноси. Далѣ свештеникъ нема одређене извѣстне награде друге, до само еднога бира кога никада безъ суда и штете покупити неможе, и свакада се мора са своимъ парохіянима инатити и судити. После има други доодака ако се на срећу ко роди или умре, или разболи или ожени, и ово е на класе подељно, па када се до плаћаня дође, онда свакій каже да е сирома, и свештеникъ имајући свою фамилію и желећи іой по природи добро, желіо бы да му е у плаћаню свакій богатъ. А често се догађа да неко нешто одъ свештеника и преко прописанога реда захтева и моли га и новце му на даръ подноси; а овай отврднувшій у просяченю, и незнајући „да ли ће му штогодъ сутрашньій данъ донети превари се и узме“, и одтуда е постала вика на свештенство.

На ово наводи га и то обстоятелство, што му фамилія ніе осигурана, и што му супруга после смрти нѣгове збогъ сиротинѣ, мора быти блудница или врачарица; а деца коя бы треба-

ла да су примерна и воспитана, постаю развратна и безчестна. Тако .е све као што велимо са нашомъ наплатомъ и проча. — — — —

Други званичницы и учительи пріимаю извѣстну опредѣлену плату сваког мeсеца уредно, само свештеницы што мораю просити и зазорно наплаћивати се одъ народа, па зато народъ и виче на нъи; збогъ чега неће ни оны свештеничког чина да се пріиме, кои су се за исти чинъ о правителственомъ трошку у Русіи изображавали, еръ воле свештеничкомъ просячкомъ животу предпоставити 400—500 и 600 извѣстный годишньи талира у мирскомъ званію, него се сами одъ народа за свою заслугу наплаћивати.

Што е свештенство тако презрено и безъ извѣстне награде оговараню народномъ оставлѣно, то е заиста кривица владѣтеля и правителства одъ почетка Кара-Ђорђевогъ доба, одъ када е Србія почела нову ову слободу кою уживамо добіяти. Свештенство е у награди заостало одъ други чиновника као да бы му се пребацило, да се е слабо за слободу борило, или ніе свойски за спасеніе свога словесногa стада старало, или е на превратъ свое вере и езика ишло; пакъ та опасность може быти и сада постои?

Тога заиста ніе было нити га сада има. Свештенство е едино было кое е народъ у вѣри и закону одржало. Оно се е храбро за слободу и народность и словомъ и дѣломъ борило. Оно е едно са народомъ и у народу остало, када су све мирске старешине одъ турскогъ страха у

новіє доба у Аустрію пребегло. Свештенство є са народомъ сваку срећу и несрећу делило. Оно є одъ Турака много страдало, біено, убіяно, на колѣ набіяно, сечено, давлѣно. У робство вођено и одкупльивано; оно ге є даню крило, или є са шубаромъ на глави странпутицомъ ишло, одтуда се и данасъ зову „поповске путанѣ“. Свештенство є по овомъ у найгоре доба народу србскомъ было и наставникъ и учитель, и светитель, и крститель, и утѣшитель, судія и управитель

Безъ свештеника проте изъ Буковика овогъ окружія гди є првый Турчинъ за данашню слободу погинуо, ніє могао устати Господаръ Кара Ђорђе на Турке: безъ свештеника проте Матеє Ненадовића изъ Валѣва и Хаџи Руфима изъ Боговађе и многи други ніє воевао истый Господаръ Кара-Ђорђе; безъ свештеника ніє на ново устао на Турке ни князъ Милошъ Обреновићъ. Архимандритъ Мелентіє изъ Манастыра доцніє митрополитъ србскій быо му є юначный и искреный спомагатель у рату и многи други. Свештенство є кріштавало и вѣнчавало, у дому, долини, на брду, у гори и у полю, кодъ кладе и кодъ паня, подъ липомъ и лескомъ и подъ црнымъ и белимъ глогомъ. Ніє се гледало никаквогъ прописаногъ часа ни у дану ни у ноћи све є то тако чинѣно, само да се законъ и вѣра одржи и слобода добіє.

Сада, када є богомъ дарована слобода добіена, почела су се уређивати надлежателства и званія и плате званичницыма опредѣлявати. То радише само мирска лица, и зато са-

мо за себе уредише, а свештенике оставише, нека се наплаћую онако, као што су и онда, када су шубару носили у кошульи и гаћама пшли, по луговима и гудурама крштавали и вѣнчавали, и када ніє было ни науке ни уређеня ни слободе.

Ето узрока зашто свештенство нема извѣстне плате, зашто є слабо изображено и зашто подлежи, оговараню чему є не мало обстоятелство узрока дало што око 1836 године заведоше се при црквама протоколи крешчаемыхъ, вѣнчаемыхъ и умирающихъ. Те исте године почели су се рачуни мирски цркви и манастыра прегледати и заключавати, изводи протокола требуюћимъ издавати, почеше се испытивати испрошена лица и трократно у цркви оглашавати пре венчаня, поче се дукатъ у име таксе за разрѣшеніе одъ оглашенія узимати, за печатъ протоєрейскій 2 цванцика тако исто, почеше се такође лекарске феде о прележаню богиня истраживати и заповеди се мртваца пре 24 сата несараньивати; литие и записи у больи редъ доводити, и забрани се удовицама и пуштеницама пре 6 и 9 месеци удавати се, и момку и девойки пре навршени 15 и 17 година узимати се.

Све се ово простомъ народу чини као нешто ново одъ свештенства изопачено, сувише кадъ га ко одъ мирски чиновника у овомъ мнѣнію подпомаже, и зато народъ поче говорити: „овы нови Богослови попови изнађоще некакве нове кньиге“ и, у старимъ кньигама неписаше се тако, као што оны сада раде. Ето узрока зашто народъ на нове свештенике виче.

3*

Народъ незна за све наредбе одъ кога оне излазе. Народъ све ово приписуе свештенству у некакву кривицу. Народъ мысли да е све ове наредбе измислило свештенство, ради тога да оно лакше до веће новаца дође. И заиста многи се свештеникъ и полакоми на поднешеный даръ те некога сарани пре 24 сата; некогъ вѣнча пре навршена трикратна оглашенія, некогъ опетъ исподъ прописани 15 и 17 год. и т. д. но ове се погрешке имаю извинити збогъ начина — коимъ се свештенство наплаћуе. И

Као годъ што се међу свештеницима добримъ нађе и рђави, тако се исто и међу другимъ класама людій налази. Народъ е србскій самъ по себи светый народъ. Народомъ треба мудрость и правичность да влада пакъ никоме тежко быти неће, нико неможе народъ до потребне среће и спокойства лакше ни брже довести но изображено и избрано свештенство. Нико неможе болѣ ни ревностніе одъ сваке неправде бранити народъ, но мудро и добро свештенство.

Но како ће се свештенство свойски и непрестано старати за народъ, кадъ се народъ за нѣга не стара. Како ће оно изображено и научено быти, кад га наука нѣгова неможе ранити, како ће оно проповедати када одъ проповеди неможе живити. Коме ће оно проповедати када га нема ко слушати и како ће оно дѣлати на нъиви Божиіой, коя му неће потребнымъ плодомъ уродити.

Мы овымъ не бранимо рђаве свештенике, али замерамо и кривимо оне, кои се нестараю о добромъ и благоразумномъ свештенству. За-

меравамо онима, кои ради неколико рђави свештеника подижу вику на сво свештенство. То се и слуша и трпи, а нетражи се никаква лекарства.

Добри свештеницы пакъ и оны рђави, више пута искаше одъ правителства извѣстну опредѣлену плату, пакъ да се одузме свака прилика наплаћиваня пароха са парохіянима. Рекоше, да се ни за што оно што човека христіянина обвезуе, неузима одъ народа ништа. Свештенство то иска и власть духовна тако исто, па нико непослуша; но у место опредѣлене плате повиси се такса наплаћиваня, и заповеди се дати свештенику на уживанћ нешто землћ и обиталиште. Интереси људски све ово себи на жертву узеше. Сада є опетъ у нечемъ незнатномъ, а управо у 409 до 600 гроша годишнћ повишена такса свештенству и она ће по умномъ предвиђаню нашемъ, као и прва за средство узета быти и проћи. Збогъ свега овогъ

Свештенство окружія крагуевачкогъ покорно предлаже, да се изъ све снаге высокославно правителство постара свештенству достойну и извѣстну плату опредѣлити, пакъ ће се онда све оно друго што треба постићи; и онда ће се много зло съ ове стране избегнути. Онда ће нестати са народомъ рачуна. Онда ће се великоучены и благородны овогъ чина пріймати. Онда ће се обновити она народна пословица „Поповина царевина“ коя бы се сада могла изговорити „поповина просячина“.

Да свршимо беседу. Народъ право има да скупштину жели, али право нема што у обште

на сво свештенство виче. И мы заиста скупштину желимо. Али такову скупштину, на коіой ће мо се сви братскій и христіянскій о нашимъ потребама и о нашимъ тегобама поразговарати и посовѣтовати се. А ако такова не буде скупштина, мы не ће мо на такову доћи.

Тебы высокославный совѣте србскій подносимо ово найпокорніе изявленіе наше, съ найучтивіомъ нашомъ молбомъ и моленѣмъ, да се за достойно чину и званію нашемъ изображенѣ живленѣ и обхођенѣ благоизволити постарашъ т. е. или да намъ се извѣстна плата определи, и да намъ се одузме прилика гонити се и судити око наплате съ нашимъ народомъ, коме свако добро у нашимъ молитвама желимо и одъ Бога просимо, или ако и народъ и верховна власть земальска желе оставити насъ по старомъ да се и учимо и наплаћуемо то нека се зна, да е по старомъ велико опело 12 гроша, а дукатъ цесарскій 9 гроша, а према овоме и све остало. За животъ и честь, надамо се да у савршеной сигурности живимо, и очекуюћи праведногъ удовлетворенія називамо се.

25. Юлія 1858 год.
У Крагуевцу.

Высокославногъ совѣта княжества Србіе
препокорнѣйше слуге
слѣдую подписа 25.

Молбу ову зато овди износимо нека се види како ништа свештеномъ станю ніе принело то, што се е тарифа мало поболшала; и кадъ е свештенство у овако богатомъ окружію недоволь-

но, то што ли е по сиромашнымъ местима? Садъ приступимо далѣ нашемъ собственомъ разлогу.

Начинъ, коимъ наше свештенство до свое заслуге долази у колико е мени познатъ, врлo е тугальивъ, и награда ова, пре бы се и правичніе могла назвати омраза. Будући да самъ на едномъ месту већъ казао како нашъ народъ има обичай свештенике називати агама и спахіяма, а ово опетъ како хулу просипа на свое станѣ, то да бы оба ова мнѣнія што болѣ осветліо, морамъ са свимъ безпристрастанъ быти.

Свештенство наше обично живи по селима међу простимъ народомъ и на своимъ парохіяма; па како ово са свимъ комотніе живи негъ остали землѣдѣлцы, то наравно да га одма спаіомъ обичествую назвати. По селима нашимъ као што знамо по већой су части куће дасчаре и дaскомъ или сламомъ покривене, а свештеникъ какви живећи за време школованя по варошима и међъ изображены имъ людима, видіо е како светъ, па макаръ и много сиромашныи одъ наши селяка, са свимъ удобніе и пристойніе живи; то да се небы и онъ када му познаникъ какви дође застидіо, морао се е постарати за колико толико удобныи животъ начинившій: кућу, собу мутвакъ и т. д. на ма се и задужіо као што и више примера имамо. Осимъ тога, свакій селскій свештеникъ има доброгъ коня и добро одело да не бы као просякъ издеранъ ишао; и тако збогъ ове мале разлике свагда остае у народу речь, да су спаіе и да господствено живе; а када кући каквогъ другогъ чиновника или трговца дођу и у ньой кое

какве успреме као: гвоздене кревете, полтиране астале и столице, и душеке и јастуке са омаланымъ собама виде, оны онда готово никадъ некажу „да є тай и тай господинъ спаія", но само рекну: „Богъ му є дао" па више ништа. Чудна логика!. —

Што и ово овди споминѣмъ нека ме нико неосуђує еръ свашта свой узрокъ има. И я башъ мыслимъ, да у овомъ пытаню лежи една знатна препрека за поболшанѣ свештеногъ станя, почемъ за селско свештенство селяцы кажу да су аге и спаіє, а за варошко варошани веле „па шта ће поповима плата кадъ имъ є овако болѣ еръ имъ се за колачъ дає често по читава рубля а кадъ кадъ и по дукатъ", на тако исто и за венчанѣ и за сва свештенодѣйства говоре да се доброволно скуплѣ наплаћую.

Да свештенство варошко доиста по нешто, а спрамъ свештенства селскогъ знатно више добія то сумнѣ нема. Но є ли право при вођеню разговора о вопросномъ поболшаню узимати за примеръ само добро станѣ неколицыне свештеника? Нѣима є н. п. варошкомъ свештенству добро, но како є осталима кои ни по такси свое ненаплаћую.

Оваква мнѣнія и разговори єсу заиста пресуда безъ смисла и разума препунѣна себичношћу и тугомъ, и чудо! већина свагда остає притоме, да су ова мнѣнія на истини основана. Да є варошкомъ свештенству и съ друге стране доста болѣ него селскомъ, то некъ се и изъ слѣдуюћегъ документа види:

Началничеству окр. Н. Н.

Свештенство београдско жалило се Нѣговой княжеской свѣтлости како оно одъ чиновника и званичника никако недобія прописаный биръ и како се овы и несиланяю да га плаћаю као и остали граћани.

Но почемъ чиновницы и званичницы нису изузети одъ плаћаня бира то е Нѣгова княжеска свѣтлость подъ 9. Фебруара т. е. В. № 979 рѣшила да се одсадъ одъ сваког чиновника и званичника закономъ прописаный биръ наплаћуе и свештенству предае.

Ово найвише решенѣ доставляюћи Попечительство Финансіе препоручило е да Началничество ово при издаваню плате чиновницима и званичницима сваке полгодине быръ свештенічкій по 3 гр. чаршиска наплаћуе и свештенству предае.

К. № 743.
31. Априла 1860 год.

подписъ надлежателства.

По самомъ овомъ акту види се, да е свештенство београдско было узрокъ да се са узиманѣмъ бира и одъ чиновника, мало болѣ станѣ свештено поправи. Но чиновницы као што знамо не живе по селима но само по варошима, слѣдователно са овымъ се е само варошкомъ свештенству помогло а селскомъ и главной маси никако, почемъ селячки свештеницы у своимъ парохіяма и немаю чиновника и званичника развѣ кмета и бирова. Дакле и опетъ

немаю право оны, кои говоре да е са овымъ свештенству колико толико поможено; почемъ оно све еднако стои на узроку кои га побуђуе непрестано правителству и народу за помоћь се обраћати.

Торбарењ и свакидашня прошня свештенства, дакле ни найманѣ ми се не допада, нити е сходна духу и времену, и путъ коимъ оно до кое крайцаре долази не само као што самъ рекао да е тугальивъ него и убитачанъ за нѣга са стране моралне. Ово велимъ особито за свештенике мало образніе и само разсудимо право. Како н. п. ценимо и едногъ приватногъ човека а некмол' свештеника кадъ онъ, была литія, была слава, даћа или певанѣ, а онъ само сирома мора да камчи и да се стара да што више добіе. Неубія ли се тиме важность нѣгова и не губи ли се у томе моралъ нѣговъ? Осимъ тога пакъ, свештенство искуствомъ осведочено да е свакадъ торба пунія ако коме на слави или на свадби или крштеню по кое „многая лѣта одпева", наравно узъ чашу вина: у коимъ околностима онъ се више пута не само у елу но и у пійћу обтерети, и е ли онда сачувана важность?

Избећи се ово слабо када може почемъ свештенство наше не сме никадъ неутрално быти ако е у дружству каквогъ веселя еръ одма бы рђаво мнѣніе о себи добило, а ако ли пакъ у таково пристане, онда и горе. Остане ли пакъ неутрално, то поредъ што е кеса празднія, іошъ е и некаквымъ прекорима изложено и говори се „не валя нашъ попа, неће да нева да

се весели и неће да ми на славу и на веселѢ дође, болъи беше онай него овай и т. д.“ Я знамъ, и могу засведочити и за више а особито за едногъ свештеника у окр. крагуев. да е у дужности врло точанъ, но притомъ особито любитель самоће и то тако: да онъ съ никимъ ништа неће да има нити какве лакрдіе да води, но само зовне ли га ко на дужность то таки одлази съ ньиме, одлази на позивъ, сврши дужность, и зактева наплату нечекаюћи дугогъ разговора; и противу овогъ свештеника већъ самъ кое-какква незадовольства слушао и то само зато: што не ће мало за заслугу да почека, а доста ю пута и напредъ зактева гди бы у критичномъ станю могла быти,

Я додуше и незнамъ како бы свештенство друкчіе могло свою важность и значай сачувати ако не овако. Нашто намъ свакояки разговори піянченя и заношеня и проче? Свештенство противнимъ путомъ идући никада цѢли државной одговорити неће нити оно може по данашнѢмъ положеню свомъ важность повратити. Ово мое мыленѢ мыслимъ да ніе криво и лажльиво суђенѢ. Почемъ оваквн чести састанцы, далеко и у далеко свештенство наше и предъ Богомъ и людима убіяю и понижавају кое и слѢдуюћимъ примеромъ сведочимъ: Я самъ очевидацъ и то колико пута быо како неки безобразници башъ у самомъ присудству свештеногъ лица, псую веру, законъ, крстъ и постъ за кое кадъ га свештеникъ по своме позиву почне совѢтовати карати, а онъ ни „петъ ни деветъ“ него „гледай ты попо твога посла“ кое

му иначе не бы смео не само одговорити но ни овако псовати, да свештеникъ свакій данъ съ нъиме не піе, одъ нѣга милостинѣ нетражи, и одъ нѣга независи.

А да є ово овако то и с тымъ сведочимъ, што смо уверени да н. п. кадъ какво полицайно лице па макаръ и наймлађый практикантъ быо, кадъ гдигодъ у обштину дође па прама озбильности строгъ буде, то никога одъ читаве стотине не ћемо чути да комъ што безобразно говори. Дакле на ове подобности гледаюћи, мыслимъ да самъ право и основно рекао: да є ова црна прошня найвећа куга коя обезуважава карактеръ нашегъ свештенства.

Садъ и не сумнямъ да не ће ко одъ простій людій реħи да самъ я мышленя да се свештенство одъ народа и овай одъ нѣга удали и одцепи; не, я немыслимъ тако него само велимъ да бы и за саму државу а особито за благочестіє коє є темель свакомъ државномъ унапређеню много спасителніє было да се свештенству нашемъ плата систематизира, коє када бы се уредило, онда свештеникъ не бы имао нужде и узрока као просякъ по читавъ саатъ савіяти се око своґъ парохіянина, него бы свой посао као н. п. при литіи каквой свршіо и по свршетку, нену нравствену беседу за оба пола изговоріо па онда айдъ на другій парохіянный посао кои бы га можда и два дана чекао ако бы као сада, нешто збогъ наплате а нешто и збогъ писаніє на овой илъ другой световини заостао.

Исто бы овако могао поступати при свима свештенодѣйствіяма, па таки на далю дужность

одлазити и онда бы была постигнута та цѣль, коя бы многимъ недостатцима край учинила. А да бы се заиста една оскудица овымъ поправила, то макаръ и за найкраће тренуће представимо себи како смо сви безъ разлике некаю са свимъ другчіе и болѣ расположены спрамъ оны личности кое іошъ добро непознаемо, него спрамъ оны, са коима се по свакій данъ дружимо а врло често и свађамо! Неизлази ли изъ овога заключенѣ, да е свакій предъ чиновникомъ каквымъ много благообразныи него предъ свештеникомъ коме башъ у дужности стои, да моралъ међу народомъ што у већу важность доведе. Многи се позиваю да е свему овоме узрокъ несмотреность свештенства на свое званіе и честь, али каква црна несмотреность, кадъ е и досадъ свагда едно правило у особитой практики и то ово: „докле годъ когодъ што одъ кога ужива и зависи, тай е свагда у манѣмъ вредиту одъ онога кои независимо одъ кога живи.“ Свештенство дакле по своmъ данашнѣмъ положаю никако ніе у станю одржати важность свою па ма се какве мере употреблявале, нити е у станю оно држави учинити и дати, кое она одъ нѣга очекуе па макаръ му іошъ петъ пута већа тарифа была.

Да е свештенство у станю много и много као што смо напредъ споменули обшту ствар подпомагати и дѣятелность правителства оснажити, то су већъ толики примери показали а показуе и то: Што свештеникъ у своіой парохіи зна свакогъ човека у главу, познае идее нѣгове, познае наравъ и домъ нѣговъ и свако дете по

имену; Свештенство є духовный лекаръ народа нашегъ кои му ране одъ грѣхова лечи, наставля га на путъ правде и истине, приправля га за спасеніе светуе му покорность спрамъ закона и властій земальскій, одржава свезу између нѣга и Божества и непрестано га поучава у свему ономъ што є добро и нравствено. Друге власти слабо се у ову дужность мешаю, а и неприпада имъ у нарочиту дужность, почемъ су свештеницы за ову цѣль опредѣлени.

У овомъ погледу на станѣ свештено, огледаю се и сви узроцы главны, кои су наше свештенство до пониженогъ станя довели и замамили те є и неотице на свое определенѣ заборавило; но да бы се іошъ болѣ незадовольство и єдне и друге стране увидило, починѣмъ са слѣдуюћимъ:

Народъ нашъ по већой части тужи се на свештенике што му овы одма и у онай часъ неоду када позвани буду. Тужба ова законтева да се пре света са положаемъ парохія и кућа упознамо. Тако дакле свакомъ є свештенику одъ 150—240 — до 220 домова дато, (по колико ће быти докъ се парохіе по заключеню скупштине урегулираю то ћемо видити) и одъ овы домова добыва онъ нешто заслугомъ нешто писаніомъ и осталомъ прошиньомъ ужитакъ свой, па опетъ виче се да є свештенство немарљиво спрамъ дужности? но пытанѣ є овди као што рекосмо како овы домови и парохіе стое Ніе ништа тешко одговорити, да врло жалостно и то тако разштркано: да одъ єдногъ села до другогъ найпосле баръ по сатъ и по два сата, а

одъ едне до друге куће по пола саата има а особито по врлетнымъ окружіяма, и по овоме да ли е могуће да еданъ па и найревностный свештеникъ свуда на задовольство стићи може ако е га као што се и догађа, н. п. еданъ изъ едногъ села збогъ погреба, другій изъ другогъ села збогъ крштена и трећій изъ трећегъ села збогъ молитве звао и т. д.?

Ово никако ніе могуће, и не толико по томе што му место разстояня недозволява него само чисто збогъ чеканя на првомъ месту за свою заслугу еръ зна, да ће што и преко таксе добити, ако домаћину све по вольи учини. Овди свештенству са́мо у толико пребацити се има што оно не пази на редъ и време ко е га презовнуо, него оно између три позива найпре ономъ слѣдуе кои е за нѣга найпробитачныи. Но како е ово са свимъ природно почемъ оно нема извѣстне пла́те, то се примѣдба моя са свимъ изъ вида изгубити мора, и сиротиня збогъ овогъ обстоятелства скоро свагда оскудицу у свештенику трпи, еръ найпосле услужавана быва.

Народъ; а особито скупштинари говорише да ће за сиротиню тешко быти ако се и свештенству плата одреди и да збогъ нѣ, не могу. Ово е врло нелогичанъ изговоръ а особито када се на напредъ наведеный предлогъ архіерейскій погледа, када се помысли да и сиротиня умире и рађа се, болуе и венчава се, а осимъ свега када се и то помысли, како свештеницы свагда богаташима на време долазе а сиротиньи кадъ стигну. По овоме, чини ми се да башъ сиротиньи више у интересу стои да се свеш-

тенству плата одреди и тако да се и оно избараба-ри са богаташима предъ свештеникомъ. Законе у земльи имамо и предъ ньима е раванъ и сирома и богатъ, а предъ свештеникомъ овога као што видимо нема. По овоме признати морамо да е и ово еданъ примеръ кои доказуе, да се свештенство збогъ награде морално квари, па зато треба му еданпутъ са извѣстномъ платомъ благородный правацъ дати. Съ чиме бы се:

Избегла четири зла коя светиню нашемъ народу подкопавају, прво е зло, што съ опаданѣмъ и обезуваженѣмъ свештенства пропада и обезуважава се благочестіе; друго, што бы се опростили глобе, раздора и сваѣе; треѣе зло, што свештенство при свакой системи са свимъ пренебрегава дужности и изключиво води бригу о своимъ домаѣимъ интересима, а четврто и последнѣ зло: што бы вальда свештенство едномъ престало жалити на народъ и тужити се на оно званіе кое е темель за сваку граѣу и проча. А да свештенство преко свои Архипастира и садъ непрестано кука на свое станѣ, то некъ се изъ слѣдуюѣи два акта види, а после ѣемо далѣ продужити.

I.

Ваша Свѣтлостъ.

Отечествено свештенство желѣно очекуе поболшанѣ одъ владе ваше свѣтлости, особито зато, што му е збогъ неизвѣстны и малы прихода тежко живити и што му е заслуга сада у самимъ вересіяма.

Да є већъ обште призната потреба осигурати свештенству станѣ са удобніимъ ужиткомъ, то показуе говоръ о томе скоро на свима бывшимъ народнимъ скупштинама.

Да бы свештенство одговорило болѣ своме позиву у ползу цркве и државе, покорно предлажемъ и молимъ Вашу свѣтлость да имате милость погледати на бедно станѣ свега свештенства и благоволително наредити, да се приликомъ саданѣ скупштине узме у разсуђенѣ предлогъ.

Прво о извѣстной опредѣленой плати парохіялногъ свештенства.

Друго да се извѣстный фондъ за удовице и сирочадь свештеника поправи на цѣль ону, ради кое є скуплѣнъ и быо еданпутъ одобренъ.

Треће да се у место писаніе ради обстанка манастыра укаже другимъ начиномъ помоћь, было одъ народа, было одъ правителства, кое є пређе свакомъ манастиру давало по 200 талира годишнѣ у име тога, што имъ є одузело посланике одъ оны села, коя су населѣна на манастирскимъ землямa.

Ваша свѣтлость свагда сте благоволително имали стараніе о служительима свете свое цркве и своимъ богатимъ прилозима, кое чинити манастирима указуете праведну желю свою, да се ове задужбине наши праотаца подрже и сачувају. Крепко се надамъ за едно са отечественымъ духовенствомъ, да ће те Милостивѣйшій Господару и ову грану свое државе узети у призреніе и по старати се, да се обдрже и унапреде религіозна заведенія и служительи вере

да подпомогнути у матеріялнымъ потребама поспѣшніе и удесніе испунявају высоку свою свештену дужность.

Ово предлажући и молећи призивамъ благословъ Господа Бога на Вашу свѣтлость и съ преданостію пребывамъ.

Е. № 879.

1. Августа 1861 год.
У Београду.

Архіепископъ београдскій и
митрополитъ србскій.
Михаилъ с. р.

II.

Управи Просвете.

Духовно правленіе отечествене цркве многократно чинило е представленѣ правителству о бѣдномъ и оскудномъ станю отечественогъ свештенства и предлагало начине поболшаня нарочито при концу 1851. год. подъ Е. № 943. разложено е обширніе, да бы се станѣ нашегъ свештенства найудобніе поправило, кадъ бы се наредило, да се свештенство прописаный свештенодѣйства обштимъ припрезомъ плаћа. А у почетку Септембра 1859. год. Е. № 712 учинили емо мы изъ собранія нашегъ архіерейскогъ съ писмомъ на Нѣгову свѣтлость блаженопочившегъ Господара и кнеза Милоша Обреновића I. управлѣнымъ едно представленѣ, у коме смо ясно разложили рђаво станѣ и незгодно расположенѣ народа према свештенству збогъ напла-

ћивана за свршуема свештенодѣйства, па смо представили и молили, као што овде приложена копія представленя гласи, да се свештенству обштимъ прирезомъ, кои бы се изъ едногъ талира годиш. састаяо, издае одсекомъ годишня награда, а оно да буде дужно сва потребна свештенодѣйства пастви своіой уредно свршавати. Августа пакъ ове год. подъ Е. № 879. Молили смо Нѣгову свѣтлость сретно владающегъ господара и княза нашегъ да се узме у разсуђенѣ предлогъ о определеню извѣстне парохіялномъ свештенству плате, и представничество Нѣгове свѣтлости съ писмомъ одъ 14. Августа ов. год. В. № 1548. упућуе насъ, да се у овымъ предметима са управомъ просвете споразумемо, коя ће после по дужности далѣ у ствари, како треба поступяти.

У слѣдъ положеногъ повторавајући доякошня наша о томе представленя придаемо то, да се изъ призреня на врло потребно станѣ нашегъ свештенства, ако за сада ніе могуће опредѣлити му сталну плату, одреди и издае годишня помоћь, у име кое, да се свакомъ свештенику издае годишнѣ помоћи по 100 талира, докле се стална награда свештенству неопредѣли, а свештенство за ову благодѣтелну помоћь, да буде дужно сиротной пастви нуждна свештенодѣйства бадава свршавати, одъ кое и сада награду неприма, него све на вересію извршуе.

Представляюћи изложено молимо предречену управу званично, да ово наше предложенѣ одъ свое стране свесрдно подкреплѣно поднесе вы-

сочайшемъ месту на благоволително решенѣ како бы и свештенство имаюћи помоћъ за издржаванѣ увеличало ревность и подигло се духомъ изъ очаятелногъ своrъ положеня; па да о слѣдству тога и насъ у свое време извѣстити изволи.

Е. № 969.

У Београду 26. Октомбра
1861. године.

Архіепископъ и митрополитъ србскій.
Михаилъ с. р.

Документе ове као годъ и остале зато овди и збогъ оногъ истогъ узрока ставлямъ, нека се види како свештенство непрестано дае посла своіой власти и правителству; а садъ опетъ пођимо далѣ путомъ нашегъ разлога. Тако, мало часъ казали смо да бы се четири зла побѣдила кадъ бы се свештенству извѣстна плата опредѣлила, а садъ велимо, ако и далѣ свештенству 12. ока бира, 22. гроша опело са водицомъ, 24 гр. венчанѣ и 2 гроша сеченѣ колача у награду остане и на вересію пропадне, онда некъ се нико не чуди ако намъ свештеницы и гори буду. За биръ особито свакота увѣрити могу, да се у некимъ парохіяма и одъ некій людій већъ одъ толико година непокуплѣнъ наоди. Прошла су дакле она времена као што самъ и напредъ казао, када е нашъ народъ одъ свега срца свештенство подпомагао.

Данасъ кое какве а особито прећашнѣ интриге, прекомерны интереси и отиманѣ са нападанѣмъ, прекроише нашемъ народу наравъ у овомъ

смотреню, коме само единый Богъ некъ помогне. Бѧяао самъ на своме месту како свештенство мора и на вересію дужность да свршава, али ниеамъ ни поменуо како е баш ова вересія найглавный узрокъ коя подиже и подтиче у народу незадовольство противу свештенства. Тако, награда ова премда да стои по задуго ненаплаћена и свештенство ю слабо тражи докъ му на згоду не дође, а каква е то згода и прилика? згода е ова онда, када му тай исти дужникъ дође и позове га да му овай илъ онай посао сврши, тадъ свештеникъ безъ икакве политіке одговори му „да му ићи не ће докъ му старо недоне се“, и тако око овогъ старогъ рачуна свештенство се непрестано са народомъ свађа и тужбе се подижу, кое иначе не бы было када бы се плата систематизирала. Да е ово истина, то позивамъ свакогъ да се изъ надлежны архива увѣри, гди ће наићи како неки и некій тужи свештеника што му водицу ніе светіо, а свештеникъ одговара да зато ніе, што му већъ 20 година свети па му ништа недае (Види комисію коя е испитивала по народу злоупотребленя).

Властъ за овакве неприлике обично свештеенство укорава и наморава га да дужность испуни а заслугу нека путомъ закона тражи; но колико ће времена проћи докъ оно при власти све формалитете испуни, и да ли е то само еданъ дужникъ одъ кога оно заслугу свою путомъ власти тражити има, као и ели оно безпослено па да свакій данъ трчкара по суду збогъ овога.???

На овай начинъ свештеникъ морао бы непрестано парнице са читавомъ половиномъ парохіянина свои водити и у свађи и мрштеню быти — кое є са свимъ канонима и свештеномъ опредѣленю противно. Помислимо само ніє ли истина, да човекъ текъ изъ єдне єдине надежде у свештеника, молитвомъ нѣговомъ спасава се, и да само любовь и велико поверенѣ између свештеника и човека, чини последнѣгъ побожнимъ и учтивимъ спрамъ страа Божіегъ а чрезъ ово и спрамъ ближнѣгъ; па кадъ бы се као што реко смо ово на противно окренуло и у свађи се живило, то онда шта ће быти са чувствованѣмъ о промислу — кое свима людма руке везане држи? на ово некъ ми кажу оны, кои се одупиру станѣ свештено поправити платомъ.

По свему овоме судећи, и икако се неда одрећи, да є станѣ наши свештеника у сравненю други државны служителя далеко изостало и да є пре 30—50 година много болѣ са станѣмъ задовольніе было. Но да ли є оно истина 20—40 година болѣ стаяло, ово мыслимъ тыме доказати што є као што знамо свештенство наше одъ пропасти на полю Косову па до времена найновіегъ ослобођеня скоро свуда и у свима опасностима предначило ободраваюћи народъ и дѣломъ и словомъ и неоставляюћи га неповольной судбини своіой, и даню и ноћу по гудурама и шумама и на боишту и збеговима, свагда є свештенство было вѣрный патріоцъ нѣговъ; и простъ народъ и стари чиновници изъ овогъ призренія не само да су уважавали ове заслуге

њине, но іошъ су ій и достойно почитовали и награду точно издавали.

Награда ова, истина да ніе ни трећу часть данашнѣгъ прихода износила, али при свемъ томъ оно е подпуно задовольно было, почемъ ни приходи остали чиновника скоро ни у колико ни су были већи, и тако скоро све службе съ наградомъ на едной су готово мери стаяле, и свештенство е спрамъ своiъ ако слабогъ станя у спокойству дане проводило чакъ до основаня Богословногъ заведенія, и никако му пре ни е падало напаметъ да што више тражи почемъ е убеђено было, да е држава после толике претрпивше несреће у врло сиротномъ станю. А притомъ имало е на памети и то: да ніе богзна шта трошило докъ е до ове службе дошло, него е сматрало свою службу као нешто случайно; а осимъ тога свагда се е угледало на чиновнике грађанскогъ реда кои такође као што реко ни су были болѣ награђени поредъ свега тога, што ій на брою ни четврта часть данашнѣгъ персонала, ніе было.

Но у овой нашой новой земльи и препорођеномъ отечеству, мало по мало, нешто одъ напредуюће трговине, заната и други занимания, расло е и богатство у исто време, одъ куда су се поздніе чиновницы грађанскогъ реда не само тродупло збогъ потребе умножили, но ій мало болѣ наградили, и свештенство остаде при старой награди и прошньи. Исто ово старо свештенство као што реко, изъ разны узрока као и збогъ одвећъ слабогъ станя, немадіяше довольногъ основа зактевати да се и њино станѣ на

болѣ окрене, већъ само не радо гледаше успѣхъ кои се по другимъ струкама съ платомъ чини; и да бы како и оно дочекало больи успѣхъ т. е. напредакъ, една е дочекало да се заведеніе богословно 1836 год. подигне изъ когъ ће больи свештеницы изилазити а у слѣдъ тога и награда боля слѣдовати, и станѣ се ньино на болѣ по примеру остали чиновника на болѣ окренути. Али жалостна ій срећа и овде изневери; и мотику и будакъ, раздоръ и свађу са свимъ парохіянима у награду добише.

После неколико година, станѣ нашегъ свештенства окретало се е часъ на болѣ а часъ на горе но никадъ више као што треба, и судбина ньина, зависила е одъ судбине државне коя е нашъ народъ у приличный назадакъ бацала. И као што су неке непредвидимости са своимъ послѣдицамá отварале врата свакомъ нереду као: глоби, отиманю, лажи, вараню, среброљубію и т. д. то онда и свештенство не обзируђи се и непазеђи на свой позивъ, на еданпутъ ползуе се овымъ приликама па и оно почне глобити, отимати и богатити се горе него игда, и свакій кои бы се на ове неприлике пожаліо слабо се е ползовао, — почемъ е ово већъ у великой практики при свакой струцы было. (Види комисію народню 1859. год.). Идеіомъ овомъ, свештенство се е готово понайвише користило кое имъ е тимъ Іошъ пре допуштеніе было што извѣстне награде нема, и потоме морало имъ се е гледати крозъ прсте.

Ето дакле по момъ убеђеню причина кое су свештенство одъ правога пута и дужностій уда-

лиле! Ето узрока кои су наше свештенство забаталили и у немилость кодъ народа довели, и напослетку: ово су найвеће непріятности кое треба благочестивы народъ нашъ да одклони.

Но како ће се ово моћи да одклони, кадъ народъ нашъ единство изъ овы побуђенія и неодобрава поболшанѣ, а свештенство напротивъ не ће да се повуче у границе каданя и чеканя?? Судбини се никако неможе оставити да она рѣши ова два пытаня и потоме желимъ да ій са слѣдуюћимъ баръ у главноме познамо.

Нико ми мыслимъ одрећи не ће да међу свештеницима нашимъ има ако не више, а оно смачно половина кои не само да су добри и примерни у своіой и грађанской дужности, него іошъ и особите патріоте спрамъ благостаня нашегъ; и по томе ніе ли противу савести и противу сваке правде; да се ова половина баръ, збогъ остале половине непрестано у жалостномъ станю налази?

Ели право да се збогъ неуредногъ едногъ свештеника читава стотина добры и примерни укорава, ніе ли укораванѣ и оговаранѣ ово найвећа тегоба за добре свештенике кою већъ одъ 40 година носи, и напослетку, заръ смо, іошъ малолѣтны да ни смо кадри разлику у чистой ясной ствари учинити и проча??? На све ово имамъ одговорити да народъ нашъ врло добро зна и шта е право и неправо и добро и рђаво, но да на ово зато нећемо логично заклюҹенѣ да учинимо, што смо одъ некогъ времена постали са свимъ неслѣдственны и што смо научены да едно говоримо а друго мислимо, и што смо ра-

ди да на две столице седимо; чему заиста не би требало да се далѣ противимо, почемъ се свештеничка услуга и слѣдующимъ параграфима прописуе да су башъ обвезани што може быти болѣ да дужность точно испуняваю. Тако:

§ 267. Казнителногъ закона вели, да се казни одъ 1 до 10 талира.

1. Свештеникъ, кои на крштенѣ позванъ не бы у лето цркви или зими куѣи новорођеногъ безъ довольногъ узрока на крштенѣ дошао;

2. Свештеникъ кои позванъ безъ довольногъ узрока не дође девоячкой куѣи да испитъ учини, или цркви да венчи;

3. Свештеникъ кои позванъ безъ довольногъ узрока не дође да мртваца опои;

4. Ако бы свештеникъ едно одъ овы преступленя учиніо изъ злобе или ината, или збогъ тога, што е желіо тимъ какву користь за себе изнудити, да се казни у новцу одъ 5. до 30. тал.

Ове четири точке, као што видимо и као што мало пре реносмо, даю народу довольну гаранцію да свештенство свагда мора не законо парохіялне послове одправляти. Но осимъ овога, свештенство е по званичной дужности и у слѣдующимъ случаевима казни подвргнуто. Тако

§ 135. Истогъ закона вели: свештеникъ кои у случаю § 71. грађанскогъ закона венча човека кадъ зна да му е жена жива, или кои венча жену за кою зна да іой е мужъ живъ, да се казни затворомъ одъ две до петъ година.

§ 136. Свештеникъ кои у случаю § 72. грађ. закона момка пре навршене седамнаесте године

а девойку пре петнаесте године знаюћи зато венча казниће се затворомъ до годину дана.

Ако венчана девойка ніе имала пуны тринаесть година а момакъ пуни петнаесть година, казнь ће быти за свештеника затворъ одъ едне до петь година.

§ 137. Свештеникъ кои у случаю § 74. грађ. закона венча какво лице, знаюћи да е бесомучно или лудо, да се казни затворомъ до годину дана.

§. 128. У случаю § 76. грађ. закона свештеникъ кои силомъ отету и неослобођену или великимъ страомъ приморану девойку, знаюћи зато венча, да се казни затворомъ до петь година.

§ 139. Свештеникъ кои знаюћи венча сродна лица, између кои е бракъ закономъ забраћнъ, да се казни затворомъ.

§ 140. У случаю § 78. грађанскогъ закона свештеникъ кои мушко или женско лице, кое е на робію или заточенћ осуђено и докъ іошъ казнь издржава, знаюћи зато венча, да се казни затворомъ до годину дана.

§ 141. У случаю § 90. грађ. законика, свештеникъ кои неимаюћи архіерейскогъ опроштенія пренебрегне оглашенћ учинити, па бы се после венчаня появиле препоне неопростиме, казни ће се затворомъ до годину дана.

А свештеникъ, кои безъ дозволеня родительскогъ, туторскогъ или судейскогъ венча девойку, коя има петнаесть година али іошъ нема двадесеть и едну годину, или момка кои има еедамнаесть година, али іошъ нема двадесеть и

едну годину, и онъ є зато знао, казниће се затворомъ до три месеца.

§ 142. Свештеникъ ма кое вере, кои неиспунява правила, коя су прописана у смотреню протокола о рођенима, венчанима и умрлима, да се казни у новцу до педесетъ талира, или затворомъ до годину дана.

§ 143. Свештеникъ, кои приликомъ завођеня у протоколе кривене или издаваня извода изъ овы учини злочинство означено у § 111. истогъ закона, да се казни заточенѣмъ до десетъ година. (Н. п. ако бы збогъ добити свое, издао лажно сведочанство изъ протокола).

§ 144. Свештеникъ, кои нехотенѣмъ извршаваня свое дужности изнуди наплату кадъ зна да му она никако непринада, или изнуди већу таксу а зна да му маня припада, да се казни новчано на тужбу оштећеногъ до педесетъ талира, или затворомъ до три месеца.

Изъ ово неколико изложены §-фа, шта друго могу рећи него „ево сигурно за точно и уредно одправлянѣ дужностій одъ стране свештенства“; и заиста є грѣшно, далѣ противити се побољшаню нъиногъ стана и кое какве изговоре напоминяти као „да ће свештенство небрежљиво дужность испуњавати ако му се стална плата одреди.“

Законъ дакле чисто и ясно емствуе намъ да ће мо одъ садъ имати точне и уредне свештенике као што смо ій и досадъ доста имали; а зашто се є међутимъ и рђавства наодило, као зашто ће се и убудуће по нешто противно до-

годити; то ћемо изъ слѣдуюћегъ прегледа „ко кодъ насъ може быти свештеникъ" видити.

III.

„Ко кодъ насъ може быти свештеникъ".

Питанѣ е ово безъ сумнѣ важно разсмотрити ерь ако е ишто, то е зацело ово изигравало неприлике кое су лягу на свештенство бацале; и ако ишто и у будуће, поредъ све законе предосторожности задржи свештенство у оговарацю, тоће та ово питанѣ задржати.

Тако, пыта се дакле „ко кодъ насъ може быти свештеникъ"?

На пытанѣ ово нећу се зацело пребацити ако рекнемъ, „може свакій кои годъ оће" и по овоме мора се заключити да и у самомъ темелю трулежа има; ерь путь коимъ свештенство до своєгъ чина долази видими се са свимъ неудесанъ, а да е ово истина то заключавамъ и одтуда, што е нашъ народъ вообще задовольными са старимъ свештеницима него са онима кои су у Богословіи науке свршили. Што е нашъ народъ са старимъ свештеницима задовольным а на новіе вcase; то е сасвимъ природно, ерь свакій стари свештеникъ почемъ онда Богословіе ніе было када се е онъ за позивъ спремао, то наравно да е онъ одъ мали година па до свршеногъ возраста, а кадъ кадъ и до 30 година по манастирима боравіо и онда текъ цѣль постигао, када се е карактеръ и нравъ нѣгова испытала. Ови исти нашн старцы изъ прилика нау-

чени лено савіяти се ово наши людій, стекли су себи одъ стране простоте добро мнѣніе. —

За млађе пакъ а особито за оне свештенике кои су Богословію учили, вели се да су по већой части исквapeны люди; но и ако су, то за цело ништа ій друго ніе покварило него башъ самъ путь коимъ путемъ оны до заслуге долазе као што самъ већъ казао, а осимъ тога и недозрелость година ньини; а далъ є и ово една одъ причина кою тражимо, то морамо запитати „єли когодъ у заведеніе богословно илъ одма у почетку илъ и доцніе, но само пре оне наредбе: да нико у ово заведеніе ступити не може докъ полугимназію неизучи“ долазіо? и ако є долазіо, то шта є видіо? видіо є то да є свакій Богословъ возрастомъ тако изгледао као да є у Златибору одрастао. То су ти сви безъ разлике озбилне людине были и свакій є до 25 до 30 година броятi могао. Карактера и владанія были су да се већъ болѣ ніе могло желити, и сумня никако ніе могла постояти да ће кои у моралу поклизнути, почемъ є юношество кодъ куће и по основнымъ школама а нарочито манастирима провео, и тако онда текъ у найвишу школу ступіо — у коіой да човечность и зрелость осведочи, и да понятія о позиву свештеномъ колико толико оправда и усаврши.

Изъ овогъ свакій ће видети како бы се ово свештенство данасъ у Србіи постоеће по разныма мнѣніяма могло поделити на три реда и то, у првый редъ дошло бы свештенство кое є пре богословіе рукоположено; у другій редъ дошло бы свештенство свршившій Богословію безъ по-

лугимназіе, а у трећій редъ дошло бы кое е по пропису найпре свршило полугимназію па, онда богословію, и о коима ћемо нарочито садъ говорити.

Духовна управа тежећій да што болѣ знанѣмъ у савршенствуе струку ову свештену, заключила е оно 1845—6 године да нико у семинарію ступити неможе докъ баръ два разреда полугимназіе съ добримъ успѣхомъ свршіо небы. Но када се е доцніе и ово занедостаточно видило, одма е иста управа пооштрила заключенѣ ово, и у место два разреда полугимназіе буду четири прописана, и по овоме се и данасъ практицира пріиманѣ у семинарію.

Да е ова намера духовне управе заиста благотворна то се већъ само по себи разуме почемъ е се на то ишло, да питомцы семинаріе буду знанѣмъ болѣ дотерани, али на жалость у колико намъ е то заведеніе у науки цветало, утолико е двапутъ у моралу опадало, и онда шта се е добило? ништа друго осимъ рђавогъ понятія о богословима и свештеницима а зашто е ово овако морало быти и быва, то ће мо изъ слѣдуюћегъ видити:

Предъ законима миле землѣ наше сви смо равни, врата намъ су по закону и праву за сваку школу и за све струке отворена, и нико намъ неможе забранити да се за ово илъ оно званіе и службу спремати неможемо, па наравно да су и за ову струку свештену свакомъ врата слободна и да свакій свештеникомъ постати може кои е по пропису четири основна, четири по-

лугимназіяльна и четыри Богословна разреда пакако тако и макаръ съ каквимъ владаньмъ свршіо.

Овди є башъ оно што тражимо, єръ обште є призната да невоспитанъ а наученъ човекъ више пакости него добра приноси. Не воспитанѣ ово свуда се како тако трпити и сносити може али у свештеномъ кругу никако єръ и наймань погрешка па ма се доцніє и оправдала, чини целомъ хору свештеномъ поругу.

Лица свештеногъ реда за коя се данасъ говори да су покварена, по већой су части у карактеру іошъ зараніє и пре богословіє покварена; но ове и оваке недостатке и неприлике нико ніє а и да є у станю пре него се у Богословію пріими, испитати и познати, то ипакъ каква є полза кадъ законъ никомъ нестои на путу да у школу као такавъ ступити неможе. Ми истина и при полугимназіяма имамо валяни младића одъ кои се држава наша лепой подпори надати има; али сви овы валяни младићи осећаюћи благородніє тежнѣ спрамъ остали систематизираны струка, на Богословію се слабо и осврћу, онда ко є дошао у ово заведеніє да се спреми за свештеника? Скоро читава половина па и то онакви лица коя нису за веће науке па то было илъ збогъ душевне слабости илъ моралне низкости илъ матеріялне недоскудице.

Оваква лица почемъ у семинарію ступе, то поредъ свега тога што є строга дисциплина да се сваки морално за свештеника приуготови ипакъ слабо се у томе успѣва. По нѐсрећи іошъ се єдной погрешки при приманю питомаца у школу снисходи и то той: што се по већой части

и малолѣтна деца примаю, и я самъ уверенъ, да одъ 150. богослова єдва ій може имати 20 кои су испитали свою наравь, волю и склоность къ чину свештеномъ; но овоме веѣъ нема лека кадъ су такова лица прописнымъ редомъ примлѣна и примаю се. Оваква лица по свршетку курса богословногъ одма нека се поставляю за свештенике и нека за учителѣ, и текъ садъ многи дочепаю се слободе да покварено срце и наравъ задоволѣ у чему ій подпомажу и на руку имъ иду и саме године недозрелости ньіове.

Люди у обште говоре, да се овомъ обичаю: незрелу младежъ поставляти за свештенике свакояко замерити мора, и тако остає у народу нашемъ речь, да овы наши млади свештеницы найвеѣе неприлике противне вери и чувству народнѣмъ чине. Но овди треба и то казати како є народъ нашъ врло пристрастанъ у мнѣнію овомъ почемъ и то постои, да онъ са єднымъ свештеникомъ кои є рђавогъ поведенія, укорава и оговара сво свештенство, па макаръ онай чакъ на границы быо — кои є што непримерно учиніо.

Оба ова мнѣнія наморавають ме реѣи да нико други него башъ сама є држава за све недостатке у овомъ погледу крива, почемъ є ову струку као што самъ и на много места рекао занемарила и то тако, да я неверуємъ да ѣе и саме намышлѣне реформе као: регулиранѣ парохія, преустроєнѣ духовногъ надлежателства и т. д. моѣи што болѣ главне узроке на болѣ окренути, докъ се єдномъ и найпре, не бы станѣ ово свештено предругоячило и на болѣ окренуло.

Постанакъ Богословіе вեћъ прилично година брои и чудо! да до данасъ ниеднога чиновничкогъ и трговачкогъ сына у той школи неимадосмо. Примѣдба ова мыслимъ да е ясанъ доказъ кои ме у мышленю брани, да се никако предреченымъ недостатцыма друкчіе доскочити неможе докъ се болѣ и точніе и ова струка са школомъ изъ основа као и све друге непреустрои по начину кои бы найболю будућность и за едну и за другу страну обећавао.

Изъ призреня на обичай и желю народа незнамъ да бы се сходнія и боля правила за ову цѣлъ и за саданѣ време препоручити могла, него пре свега некако уредити, да зрели люди долазе у богословію а то бы могло быти када бы се тако установило, да теченіе изучаваня богословіе онолико исто годена буде као годъ и у великой школи и тако бы сва лица коя у две найвише школе науку слушаю у едно исто време науку и свршавала; — простіе рећи, да се у богословію примаю лица не изъ полугимназіе него изъ оне школе, коима бы было све едно да илъ у богословію пређу или да лицеумъ слушаю. На овай бы начинъ сва лица она коя су заедно одъ „азъ буки" почела учити, заедно и у едно исто време отечествене науке и свршавала а не едни пре илъ после годинe, збогъ чега се млоги само зато грабе да у богословію дођу да бы пре свршили; и тако богословія наша изгледа као неко прибѣжиште за сиротиню и за слабогъ дарованія люде.

Кадъ бы ово овако могло быти, онда одма ето намъ зрели людій у богословіи кои бы око

20 годима стари были, и онда у истомъ заведенію спремаюћи се за четири године кое за свештенство а кое за учительство, безъ сумнѣ да бы се зрелость ньина подпуно и до толико година испитала, а осимъ тога, за ове године можемо рећи, да су пролеће, у комъ се свака боля показуе; есенъ, коя белестника са ектикомъ раставля и т. д. Но овди садъ долази едно велико и то ово пытанѣ: оће ли когодъ онда и долазити да богословію учи, кадъ свакій воле оне науке слушати — за кое е ужитакъ свагда извѣстанъ, и неће ли богословія быти празна?? Бояти се овога никако нетреба почемъ бы са преображаемъ овымъ, морало се предходително осигурати станѣ свештено, и то не само да му се плата систематизира но и періедично тако уреди: да свакій валянъ, способанъ и примеранъ свештеникъ онако у плати корача као годъ и сви остали служительи државный. И ако овако или друго што овоме подобно не буде него по досадашнѣмъ остане, то наравно да се никаквомъ напредку одъ стране свештенства надати неможемо. Я незнамъ да ли има макаръ едногъ званичника да бы онъ чрезъ цело време живота тако н. п. неуморанъ у дужности быо кадъ бы се нѣму едномъ па за свагда рекло, „ево ово ти е плата па догодъ си живъ". Примедбу ову зато овди спомињѣмъ што самъ рекао, да треба ову струку свештену не само у плати систематизирати и периодично уредити, но іошъ много болѣ него све струке осигурати како бы се свагда найвалянын и найпримерныи грабили за свештеничкій позивъ;

Има іошъ едно обште мнѣніе кое се на „морално“ станѣ свештенства односи. Тако, многи веле, да свештенство треба подъ „управу просвете“ ставити и то зато: што е управа и до сада свагда на важнія места и важніе учителѣ поставляла, и по томе да она найболѣ зна какавъ е кои учитель т. е. богословъ па зато да она бира и представля кои се има рукоположити.“

Мнѣніе ово има приличногъ основа еръ далѣ вели се „Духовна власть познае истина свакогъ питомца али у колико? у онолико докъ е онъ предъ нѣнимъ очима быо и докъ се е у школи бавіо али оди га после шестъ — седамъ година познай докъ е се гдигодъ са учительствомъ занимао; и онда текъ на еданпутъ почне се духовной власти више изъ мораня него одъ свое волѣ, ради рукополаганя обраћати, а духовна власть и не испитуюћи околности нѣговогъ положая, таки га гдигодъ за свештеника постави па ма онъ и изъ учительске службе истеранъ быо, и онда ето ти зла, ето ти вике и нападаня на сво свештенство без разлике; и у колико такво лице буде лумповлукомъ занешено, у толико се и вика са незадовольствомъ већа пораѣа и т д. зато да бы се важность свештенства одржала и да бы држави одъ користи были, треба да управа са њима рукуе.“

Я бы быо првый кои бы се са овымъ мнѣніемъ сложіо, и оно е више мое него туђе али пре него бы при нѣму остао, треба едно огромно и то слѣюће питанѣ разрѣшите: да ли бы се оваквымъ уреѣенѣмъ одузимала власть ду-

ховной управи, или црквеным канонима? Одъ власти поєдины лица лако се може по нешто одузети, но можели се одъ канонскій и црквеный права? и ако се у нъи дирне, то невређали се найтврђый темель обштегъ добра? дакле ако бы се мешали у архіерейска и црквена дѣла, мешали бы се и пружали бы руке и у оно, што є самъ Хрістосъ и вселенскій сабори уредили, и показали бы да смо ради црквена правила прекроити.

Но свештенство стаяло или подъ просветномъ илъ духовномъ управомъ, за цело све є єдно и ако се и у противномъ случаю не бы што изгубило, ємачно не бы се ништа добило — слѣдователно: нетреба ни у колико оклевати са поболшанѣмъ и чекати да ово коє какве реформе саме учине. За данасъ іошъ нико неможе ни съ явнымъ ни съ тайнымъ мнѣніємъ на среду изићи и казати да намъ свештеницы нису одъ потребе и да су само нека „форма," па и она пословица „триста безъ п. ништа" шта намъ друго сведочи, него необходимость свештенства; народъ нашъ као што самъ и на више места рекао одъ вайкада има и сувише почитаня спрамъ свештенства о чему намъ и погледъ на старе и нове саборе народне сведочи. Почитанѣ дакле одъ народа никако имъ се одрећи неможе, али бадава є почитовати н. п. кога, кадъ му што на речь недашъ пристойно своме чину и званію живити. И чудо! поредъ свега овогъ почитаня, онъ се ипакъ противи плати свештеной, но ово валъда чини изъ више и многонапоменути узрока, али када бы ми се веро-

вало, да свештенство не ће се моћи никако свогъ позива строго придржавати докъ му се стане непоправи, онда бы народъ са свимъ другчіе и благородніе о овой ствари мысліо.

Данасъ слабо се ко осврће и помишля шта се одъ едногъ свештеника залтева докъ до званіе дође. Одъ нѣга се пре свега иште да по досадашньой системи сврши четири разреда основна, четири полугимназіялна и четири богословна дакле свега 12 година; па ако нешто као што безъ сумнѣ мора быти, іошъ коя година овыма се дода, онда треба новаца за ову цѣлъ, и колико еданъ сирома потроши докъ све ово савлада на и опетъ по свршетку слабо што добіе!. Осимъ тога, наше ново свештенство ніе научено да врлћике цепа, да оре, копа, коси и т д као што су обично стари свештеницы у овоме вешти; него чимъ су свештеницыма постали, то таки морали су и морају за готовъ новацъ све оно прибавляти и спремати што едной кући и фамиліи потребуе.

IV.

Найвиша духовна управа.

Найвишу духовну властъ у Србіи образуе и упражнява митрополитъ са іошъ три епіскопа. Оны се стараю и управляю свештенствомъ, црквама, и манастирыма, рукополажу свештенике и разполажу са парохіяма ньинимъ; а осимъ тога оны пазе да се свакій редъ по канонима и црквенимъ правилама точно извршуе, и за олакшанѣ ньино, постое окружный протоереи

и намѣстницы, а по манастирима игумани, архимандрити и настоятельи.

До данасъ є обично ньиой небриги пребацивано за неуредности по неки свештеника, но у колико су мени познате строгости ньине, никако ово одобрити не могу, єрбо и ова као и све друге управе има своє каноне или болѣ реħи законе по коима пресуде изриче.

За манѣ погрешке по свештеной дужности, свештенство є обично казнѣно бывало „епитиміомъ“ при каквомъ удалѣномъ манастиру, за мало веħе кривице и преступленія и строжи имъ мерама, а у некимъ по врло редкимъ кривицама и лишеніємъ чина. Ово є овако све до саданѣгъ новогъ закона бывало, па ипакъ є духовной управи као што реко замерано и слабо є ко хтео помислити да су и свештеницы люди — кои су погрешкама као и сви остали подложны.

Жалимъ што морамъ казати како се є одъ пре 10—15 година явно примѣчавало да бы многи само онда признали да є тай и тай свештеникъ казнѣнъ, када бы се обаліо па по нѣму 25. Я незнамъ гди намъ за оваква сурова и безбожна мышленя узрока тражити треба ако не у некимъ несреħнымъ годинама, када свештеницы готово понайвише страдаше, и многи као робови на угледъ народу мучени, біѥни и убіяни бываше. и т. д. — — —

За преступленя по свештеной дужности слабо ко може реħи да свештеницы нису и одвише бывали казнѣни, и представимо само ніє ли то довольна казнъ за свештеника єдногъ была, кадъ є онъ морао по читавъ месецъ, а по ме-

ри преступленя и више, а кадъ кадъ и по три месеца оставити жену, децу, кућу а о парохіи да и неговоримъ почемъ є она већъ у туђе руке дошла, па онда айдъ у манастиръ какви гди одма туђъ слуга безъ новаца постане, и кадъ пође кући, онъ мора да плати раану. Преступленя по дѣлима парохіялнымъ обично се догађаю око венчаваня и око сви лични интереса, а богме ако є кои какво незаконо дѣло учиніо кое бы нарушавало и вређало темель благочестія, то є безъ сумнѣ власть надлежна крива была, што га ніє и чина лишила, него є допуштала, да се благочестіє срамоти и да се остало добро и примерно свештенство укорава.

Што се пакъ преступленя и кривица кое се на грађанску и криминалну ствaрь односе, то и свештеницы као годъ и остали чиновницы и грађани подлежали су и подлеже грађанскомъ закону и властъ и њима є као годъ и свима судила и осуђавала, но само с томъ изменомъ што є одъ овогъ новогъ закона пресуда духовной ваасти доставляна, па є она место заточеня опредѣльивала, а сада стои како судъ грађанскій нареди. По овоме ясно се види да ни една ни друга власть ніє свештенство ни у колико закланяла као што су неки мыслили, и вальда на основу хтели да се управа надъ свештеницима узме изъ руку духовне управе.

Што се є пакъ неко призреніє морало имати спрамъ кривица а особито већегъ рода кое су готово доносиле да се кои свештеникъ лиши чина, и то има свой те врло главанъ узрокъ, почемъ удаляванѣ са званія у овой струки никако

се несме често практицирати ерь то бы значило подкопавати обалу закону божіемъ — на комо се сви остали людскій закони подижу и расту, то бы было вређанѣ вере и то бы се звало отворити врата свакоякомъ булазненю о найсувтилніой ствари, словомъ рећи то бы было целой маси народа одрешити руке кое су вечнымъ законима и страомъ божіимъ везане да не чине зло; и ко неверуе некъ погледа на 1792. годину шта е противна мысао по овой ствари едномъ европейскомъ народу проузроковала.

И премда е ово овако да се духовнои управи скоро ништа пребацити неможе, но ипакъ мора се рећи да е она после народа, прво условіе да свештенике валяне државн прибере па ма на кои начинъ было, ерь где и кадъ се очекуе да законъ кога укроти и начини човекомъ, онда ту нема човека. Богословія зато у Србіи постои да сво свештенство буде равнообразно, и правило е да нико свештеникомъ быти неможе докъ богословію несврши, да ипакъ некако нема развнообразности; а одкуда е ово и зашто, я незнамъ другогъ узрока, развѣ што се речена управа на четири гране дели, и што се у сасвимъ неприкосновеномъ додиру една спрамъ друге што се рукополаганя тиче, наоди. И дадъ кадъ човекъ на сво свештенство наше погледъ баци, таки осетиће грдну разлику између едне, друге и треће и четврте епархіе. Да бы се дакле ова разлика избегла, не бы мыслимъ съ горета было поклонити поверенѣ каквомъ духовномъ одбору кои бы се наравно имао образовати, па да онъ стара се свакимъ могућимъ сред-

ствама испитати моралну страну лица оногъ кое се жели рукоположити, па онда текъ да чини представленѣ надлежнымъ местима за рукополаганѣ свакогъ безразлике лица.

Саборъ е архіерейскій као што самъ могао чути да гласъ у виду проекта надлежномъ месту а нужднымъ реформама по овой струки свештеной, и одтуда имамо и може се надати да се млого коешта на болѣ окрене.

V.

Како бы станѣ свештенства поболшати требало.

На кои бы се начинъ станѣ наши свештеника поправити и задовольити могло, то самъ на много места у овомъ разсматраню узгредъ споменуо; али овди морамъ подпуно опредѣленъ быти шта о ономъ поболшаню мыслимъ.

Мени се чини да се станѣ ово никако као што треба уредити неће пре, него што предходително разрѣшимо пытанѣ: у каквомъ отношеню стои свештенство прама државн и ова прама истомъ? далѣ, дали се свештенство у државн има сматрати као политичный део одъ чиновничства илъ напротивъ као какво приватно заниманіе? Пытаня ова сматраюћи као единственый ключъ за поболшанѣ свештеногъ станя, морамо са свимъ безпристрастны у даваню мнѣнія быти и ствар не другчіе но банъ овако узети.

Ако се свештенство у државн сматра и признае као политичный део, то безъ свакогъ околишеня морамо га не само за такавъ у форми

но и у истини признавати, и безъ свакогъ далѣгъ очекиваня интересе нѣгове заступати и станѣ духовномъ касомъ осигурати. А ако е пакъ свештенство као неко прифатно занимание у држави сматра то пытамо нашто да га и своіой радньи ограничавамо и нашто да станѣ ньино тарифама скупчавамо и т. д.?? Стварь и пытанѣ ово, наука православна и іошъ бы више могла на длаку цепати но почемъ у овоме искуства немамъ то оставлямъ да ме болѣ судіе заступие и помогну.

Изнаћи дакле и препоручити средства да се око 6—700 свештеника пристойно положаюономъ кога оны у државы заузимаю систематичномъ платомъ и то на еданпутъ награди, я га нисамъ у стаю опредѣлити него се заустављамъ на предлогу кога е саборъ архіерейскій преко блаженопочившегъ господара мало-госпоинской скупштини предао и кога смо напредъ у оригиналу изложили. Овако да и далѣ по старомъ остане, то самъ и на више места рекао да ніе могуће, а осоойто ако е свештенство една грана политичногъ тѣла у државы.

Свештенство е и на свето-андрейской скупштини 1858 год. преко свои заступника подніело предлогъ о своме поболшаню слѣдуюћегъ у главноме садржая:

Любезна браћо!

Мы подписаны у име свое и у име осталогъ свештенства и т. д. молимо найпокорніе наро-

дну скупштину, да съ драгомъ вольомъ саслуша и къ срцу прими што ће мо овде казати.

Спаситель Исусъ Христосъ, кадъ є установіо свою црвво. одма іой е приставио и старателѣ свете Апостоле, а ови после себе оставише епіскупе и свештенике, и одъ то доба єднако трає тай чинъ у цркви и траяће докъ є света.

Кадъ предцы наши пре хиляду и више година веру Христову примише и крштенѣмъ посташе членови православне цркве, онда тимъ самимъ примише и служителѣ Христове, као преко нуждне да имъ врше законъ, и узеше бригу на себе, старати се о ньиовомъ уживленю.

За владе славны Неманића, наши кралѣва и царева, свештенство обоегъ реда т. є, и мирско и монашеско было є много више припознато у држави нашой него данасъ, и съ растеһомъ благолепносћу цркве, расло є и нѣгово одликованѣ.

Падомъ србскогъ царства пала е и сяйность србске државе, и све србско благородство на полю Косову изгибе. Туђа рука истисну србску управу и поче намъ туђинъ заповедати. Народъ оставши овако осамлѣнъ и обезглавлѣнъ тѣшіо се є єдино спасавающомъ веромъ и быо є духовенствомъ руковођенъ у найтежимъ годинама. Ово є овако было крозъ пуни 400 година и свештенство є као што рекo смо была єдина подпора народу у лютой невольи. У ньима є народъ нашъ налазіо и брата, и друга и приятеля и страдалника. Своимъ чиномъ и званіемъ оны быше народу и учительи и просветительи

и то све за малу награду, какву є кадъ сиротанъ народъ дати могао.

А кадъ є народъ на ново принасавши оружіе, дане и ноћи провіо по становима излажући се опасностима, и што-но кажу главу у тррбу метнувши, ни тада ніе одступила одъ нѣга; него єдни идоше постановима съ народомъ и ту држаше бденія и молебства, други немогавши одолѣти срцу, бориште се заедно съ народомъ противу неприятеля и преднячише осталой браћи своіой, а остали при манастирима и црквама служише свету литургію, држаше богомолю и обслуживаше по закону на дому заоставши народъ. Видите, браћо, како свештеный чинъ, кои є за време сужанства молитвама тешіо народъ! видите, како му неодказа свою услугу ни у овимъ найоскудны имъ тренутцима!; А было є у исто време и други лица нашегъ чина, кои велиле услуге народу нашемъ приносише и кои по пословима народнимъ идоше у Цариградъ, у Петербугъ и у Бечъ.

Кадъ се поче разведравати надъ нашимъ отечествомъ, оживела є опетъ србска управа и Срби се обрадоваше своимъ властима; а кадъ доби наше отечество независну унутрашню управу, па затимъ уставъ и устройство, онда угледа земля правителство у пуномъ смислу. Свакомъ члану правителства одређена є плата, свакомъ чину по различнымъ струкама опредѣлена є награда изъ касе; на свакогъ се имало презренѣ, єли само онъ нуждан — само не на єдно мирско и монашеско свештенство, дакле само не на онай чинъ, кои є свагда у главной мери

нуждань, па и нужнiи него ма кои други чинъ; само не на онай чинъ, кои е свагда быо съ народомъ и у народу и кадъ други чинова нiе ни было. И тако мирско свештенство како е орало, сеяло и у обшти савъ тежачкiй посао радило подъ Турцима, тако ради данасъ. На тога приморава нужда, еръ жива душа много треба а парохiя толико недоноси. Докъ су манастири по нужди были школа за оне, кое желе ступити у чинъ свештенички, могло се и оманѣ трошна проћи а садъ млого треба, и помаже нiе ли приморанъ по некадъ и преко тарифе узети? нiе ли приморанъ тужити се власти за неизданый му биръ, или за неплаћаня свештенодѣйства? нiе ли принуђенъ тражити бира и наплату зи свештенодѣйства и одъ сироте удовице, коя има ситну децу на врату?

Но представите себи любезна браћо! како бы то лепо и утешно было, кадъ бы се целомъ духовенству знала нѣгова известна годишня плата! Кадъ бы, на примеръ, окружни протоереи имали плату равну председательима окружны судова, а варошки свештеницы равну членовима окружны судова, а сеоски, кои не живе као варошки о готовомъ новцу, могли бы иманѣ имати. Тако исто и манастирима, и то повећима до 600 талира, а помањима до 400 талира.! Представите себи, како бы то нашемъ народу мило было, кадъ бы му се казало: да одсадъ нема ништа плаћати ни манастирима ни мирскимъ свештеницима, ни за знаменѣ, ни за крштенѣ, ни за венчанѣ, ни за опело, ни за три парастоса у години, ни о славама за водицу, ни

о заветинама за литію и водицу найпосле ни да бира давати неће. Духовенство бы радо и весело чинило свою дужность, знаюћи за свою известну маграду изъ касе, и тымъ бы престале досадашнѣ распре и парнице око наплате; престале бы и жалбе поєдины лица, да є свештеникъ узео више него што пише у тарифи, и онда бы се текъ укоренила она света любовь између свештенства као пастира народны и народа као благочестиве пастве кою господъ нашъ Исусъ Христосъ у евангелію препоручує и т. д. закоє васъ у име целогъ духевенства молимо препокорно, одзовите се овой прекой потреби! Наградите извѣстномъ платомъ своє свештенство, осуђено до садъ на неизвѣстне приходе! уздамо се да неће те и одсадъ равнодушно гледати, како оре, сеє и све тежачке послове ради онай, изъ чіи руку законъ примате.

И кадъ є дао благій Богъ те є наше драго отечество оживело; кадъ є дао Богъ те наша земля доби свою управу; кадъ є дао Богъ те наша мила Србія стече унутрашню независну управу. Кадъ є дао Богъ те наша подмлађена домовина доби своє устройство; кадъ є дао Богъ те велике Европске силе подємчише се за наша народна права, кадъ є дао Богъ, те народъ негда сиротанъ, жививши у колибама и кућицама кровинонъ покривенима, стече лепе куће своє и досне до приличногъ имућства, — кадъ є све то дао премилостивый Богъ, шта мислите браћо, єли време промислите се о сталной награди за свештенство монашеско и мирско? Кажите по души, єли право да само єдни слу-

житетьи светогъ олтара божіегъ остану на старомъ хлѣбу према толикой скупоћи? и ели лепо да само они едини проводе животъ свой у плачу и ядикованю? судите ели правично, кадъ сви остали чинови у отечеству благую, до само едино духовенство цвили као презрено и заборавлѣно?

Сетите се да су на скупштини године 1842 посланици изъ десетъ окружія пристали были, да се свештенству одредл годишня плата. Заръ є самымъ промисломъ уступлѣна та часть овой саданьой скупштини, да то пытанѣ реши незадовольство, на радость и успокоенѣ духовенства нашегъ у отечеству а на свою и свега блегочестивогъ народа нашегъ славу и хвалу. Помислите на Бога па судите право.

У Београду
22. Декембра 1858. год.

Подписи, одъ четири архимандрита и седамнаестъ протоврея.

Овай предлогъ као што се види потреса душу и срце у благочестивомъ човеку и добромъ Христіянину а особито оне речи „Народъ оставши овако обезглавлѣнъ, тешіо се едино спасаваюћомъ веромъ, руковођенъ духовенствомъ и т. д.“ и после: „уздамо се да неће те равнодушно гледати како оре, сее и све тежачке послове ради онай изъ чіи руку законъ примате. — Помислите на Бога па судити право.“ По своме дакле свойству предлогъ овай заиста такавъ є, да є заслуживао призренія.

Єдно єдино што бы се имало о нѣму примѣтити єсте то, што бы было са свимъ непрахтично єдномъ па за свагда свештенству одъ првый путъ толику плату опредѣлити, или га при єдной за свагда оставити, єръ овымъ бы се начиномъ не само држави но и свештенству неправда учинила, и боимъ се ладнокрвности у дужности кадъ се народъ н. п. зна, да се ни єданъ свештеникъ веѣой плати надати неможе па макаръ како неуморимъ у дужности се показао. —

За државу неправо бы было да се ово свештенство у плати изедначи а особито да прва плата толико велика буде, съ те стране, што скоро ни єдномъ чиновнику прва плата ніє веѣа него 250 талира, па се постепено до веѣе плате долази.

За свештенство пакъ неправо бы было потоме: што се у предлогу овомъ никаква разлика невиди између старіи, млађій и нови свештеника ни у плати ни у способности и проча. — За свештенике кои се повише година у служби наоде требала бы безъ сумнѣ толика плата, али требали и за онога, кои се є н. п. юче рукоположіо? Ово ми се некако несвиди да є право.

И єдной и другой неправди могло бы се доскочити н. п, овымъ начиномъ, да држава єдномъ за свагда опредѣли како се свештенство има сматрати, па прама томе и да поступи.

Ако га као политичный део узне, онда нека га прама томе и уреди т. є. нека га платомъ као и све политичне делове систематизирати но никако съ єдномъ платомъ за свагда, но по го-

динама службе а нарочито по способности и примерности; или ако не по годинама службе а оно плату у три класе поделити али тако: да се точно определи період докле ће кои свештеникъ при коіой класи остати.

Начинъ овай мыслимъ да бы найсходный быо кои бы свештенство дѣятелныи имъ у дужности учиніо, и онда небы и непримерны свештеници равно съ првима корачали него бы све донде при едной класи остали, докъ не бы осведочили заслужность за другу класу, као годъ и што бы способныи и отличныи, могли и пре рока за ревоость, даљ и на больи степенъ корачати. Оба ова мнѣнія у главноме една су и иста но само съ томъ единственомъ разликомъ, што и небрежльиви не бы могли съ платомъ корачати и на теретъ државы быти кадъ ніе могуће да се са званія удалявають.

Све дакле што бы се имало на овомъ задатку радити, морало бы се при свакомъ кораку имати призренія на остале струке државни служителя и онако угодити што бы найправедніе было како бы се и ова свештена класа са станѣмъ задовольила, и како бы се свештеницы еданпутъ оставили свои лични интереса, и само се на то освртали, да дужности своіой съ поносомъ одговара — кое никако могуће све дотле быти неможе, докъ оны сами своимъ рукама обдѣлавають свое благостанѣ. Свештенства е као што знамо дужность, да при свакой прилики и дѣломъ и словомъ служи народу на утѣшенѣ, но елъ могуће да позиву овомъ оно, као

што се захтева одговори, докъ се у оваквомъ положаю наоди? никако nie могуће.

Та мы смо сви синови едне државе и едногъ народа, сви заедно делимо срећу и несрећу народну, словомъ рећи, сви смо браћа по крви и по духу србскомъ па зато, зашто да еданъ свештеникъ као служитель државный а притомъ кои онолико исто школа сврши као и остали чиновници грађанскогъ реда, неможе онако съ платомъ корачати као и други по другимъ струкама, и дотерати до 5 6 и 700 талр. за време свое дуге службе, наравно: ако е добаръ, примеранъ и у свакомъ погледу заслужанъ.

Мы данасъ у држави нашой имамо до близу 600. свештеника, и вальда одъ оволике масе ако не више, а оно баръ 50. има ій кои су одъ веће користи држави него многи други, па зато пытамъ да ли су и ови награђени? Треба дакле на свакій начинъ о овой неотложности што пре промислити и неоставляти найглавнію стварь времену, ербо време обично такво е, да у колико добра доноси у толико и односи. Греота е. а и неправо бы было скучити свештенство или на тарифу или на едну па за свагда плату; — треба и свештенике као и остале државне служителѣ сматрати, треба иньи са наградомъ за примерну службу као и остале званичнике отликовати и станю ньиномъ такавъ правацъ дати — кои бы найвише емства давао, да ће се свакій безъ разлике много честніе трудити да дужности и задатку удовлетвори, а чрезъ оно да самъ себе іошъ већма препоручи; но ово само онда быти може и быће, ако бы и свеште-

ницы као прочи чиновницы съ платомъ корачали па ма на кои начинъ; а сви други начини поболшаня, за цело ће врло малу ползу главној ствари принети.

Други чиновницы кадъ почну државу служити, прва имъ є плата (ако су редовне науке свршили) 150—200 талира и за десетину година већъ неколико повишака промену докъ до 450 талира недођу и само се при овой плати мало подуже задрже, па онда айдъ све даљ и даљ. По овоме некъ се суди оће ли се иначе држави нашой ваљаны свештеника прибавити ако се по овой системи и свештено станѣ неуреди.

Правителство и народъ и до сада є а и одъ сада є прво и последнѣ условіє да овой тежкоћи край учини и да у славу цркве Божіє принесе єдну жертву коя бы увеличала нашъ законъ Христіянскій.

Друге народе па и то башъ оне — за кое се кодъ насъ обично говори „да су ладны спрамъ цркве и божества" видимо да су прилѣжныи не само у богомольи по овомъ верозакону но и много благоговѣныи и справедльивы ій спрамъ црквены служителя него што кодъ насъ быва. Люди дакле у тымъ землялма, по увереню очевидаца, свештенике почитую и уважавају много болѣ но и све остале чинове у земльи; но оваквомъ поредку найвише добра приносе све безъ разлике власти? кое простоти предходе примеромъ, а кодъ насъ съ ове стране, готово слабо се и помози-Богъ називлѣ.

На станѣ овакво прави Христіянинъ мора съ великомъ тугомъ погледати и саветовати най-

преча средства — коя бы найсходнія была, да се отношеня између свію платежны станя онако утврде и уреде како бы свака зазорность умучала. По момъ увереню, мало-важности свештенства не мало и то обстоятелство повода да є, што се ово збогъ неизвѣстне и мале плате и нерачуна у редъ какви необходими служителя; а ово и одтуда судимъ, што смо некако навикнути само оно званіе и оне люде особито уважавати кои су довольно и плаћены. и т. д.

